

AVD. 1 ALLMÄN DEL

1 KAP. DEN RÄTTSLIGA BETYDELSEN AV BEGREPPET GOD ADVOKATSED

Advokatväsendet har i flertalet kulturländer sedan långt tillbaka varit föremål för rättslig reglering. Den ledande grundtanken i denna har överallt varit densamma: De yrkesutövare som prövas besitta erforderliga kvalifikationer för advokatycket bildar en särskild kår, som å ena sidan erhåller ett mer eller mindre omfattande monopol på utförande av sådana uppdrag som yrkesutövningen avser men å andra sidan underkastas särskild disciplinär kontroll.¹ Syftet med denna reglering har genomgående varit att skydda allmänheten mot okvalificerad yrkesutövning på detta betydelsefulla område.

När det gäller regleringen av advokatväsendet har Sverige (jämte Finland) länge varit ett underutvecklat land. Först i och med den nu gällande rättegångsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1948 har det svenska advokatväsendet blivit lagligen reglerat.² Ett advokatväsende har visserligen funnits i Sverige åtminstone sedan 1600-talet, då yrkesutövare på området förekom, ofta under namnet prokuratorer, och det har också länge funnits lagbestämmelser, som varit ägnade att förebygga åtminstone de mest påtagliga olägenheterna av att något reglerat advokatväsende inte existerat, men någon advokatkår har lagstiftaren inte tillskapat förr än genom nya RB. Att en förhållandevis stor kår av kvalificerade advokater i vårt land fanns redan när RB tillkom beror i all väsentlighet på det arbete som utförts av den 1887 bildade privata organisationen Sveriges advokatsamfund och dess ledamöter.

Den reglering av advokatväsendet som RB genomfört skiljer sig i ett avseende från den i andra länder gällande ordningen. Man har i Sverige inte velat ge advokaterna monopol på någon del av den verksamhet som traditionellt utövas av advokater, i vidare mån än att uppdrag såsom offentlig försvarare i brottmål i princip förbehållits advokaterna, som också ålagts viss skyldighet att ta emot sådana uppdrag (RB 21:5

¹ Se Processkommissionen s. 198 ff.

² Finland har följt efter genom lagstiftning 1958, som utformats efter mönster av den svenska rättegångsbalken och trätt i kraft den 1 juli 1959.

första stycket och 8:5; se dock RP 27 §).³ I övrigt får vem som helst yrkesmässigt utöva sådan verksamhet som advokater bedriver. Däremot har titeln advokat förbehållits advokaterna, och andra har förbjudits att begagna denna titel (BrB 17:15 andra stycket).

Då den svenska lagstiftningen sålunda inte ger advokaterna monopol på någon verksamhet, har det inte varit nödvändigt att av hänsyn därtill i lagtexten ange vad som menas med advokatverksamhet. Begreppet advokat har inte heller i RB preciserats eller definierats genom angivande av några kriterier på en advokats verksamhet utan har helt enkelt bestämts så, att med advokat menas en person, som är ledamot av det i RB stadgade allmänna advokatsamfund som Sveriges advokatsamfund efter balkens ikraftträdande utgör (RB 8:1 andra stycket).

Även om det sålunda inte för att monopolisera viss verksamhet har varit nödvändigt att i lag precisera vari advokatverksamhet består, innebär detta inte att en sådan precisering saknar rättslig betydelse. Detta sammanhänger med det sätt på vilket RB bestämt en advokats plikter.

Under arbetet på rättegångsreformen konstaterade man svårigheten att med hänsyn till de olika uppgifter som kan anförtros advokater närmare ange en advokats skyldigheter.⁴ Lagstiftaren har därför inskränkt sig till att ge endast ett fåtal speciella regler därom och i övrigt meddelat en allmän bestämmelse, som anknyter till vad god advokatsed fordrar.

De speciella reglerna finns i RB 8:4 andra och tredje styckena, RB 8:5 samt RB 8:6 första stycket. RB 8:4 andra stycket stadgar att "verksamhet som advokat" ej får bedrivas under form av aktiebolag samt att "sådan verksamhet" ej heller får bedrivas i bolag med annan än advokat, med mindre advokatsamfundets styrelse medger undantag. RB 8:4 tredje stycket ålägger advokat att hålla penningmedel och andra tillgångar, som tillhör hans huvudmän, skilda från vad honom tillhör. RB 8:5 stadgar skyldighet i vissa fall för advokat att mottaga förordnande som offentlig försvarare eller biträde åt part, som åtnjuter fri rättegång,⁵ och RB 8:6 första stycket föreskriver att advokat är skyldig att lämna advokatsamfundets styrelse de uppgifter som erfordras för den tillsyn över advokatväsendet som styrelsen enligt samma paragraf ut-

³ I samband med antagandet av en lag om rättshjälp 1972 har emellertid RB 21:5 ändrats så att, om särskilda skäl föreligger, även annan än advokat skall kunna förordnas till offentlig försvarare. Bestämmelsen härom träder i kraft den 1 juli 1973. Då upphör också RB 8:5 att gälla.

⁴ Se t.ex. PLB s. 131.

⁵ Jfr emellertid not 3 ovan.

Den allmänna bestämmelsen om en advokats skyldigheter finns i RB 8:4 första stycket och lyder: "Vid utövande av sin verksamhet skall advokat redbart och nitiskt utföra honom anförtrodda uppdrag och i allt iakttaga god advokatsed". Bestämmelsen har intagits även i stadgarna för Sveriges advokatsamfund (34 § första stycket).

Redan den språkliga avfattningen av denna bestämmelse ger klart vid handen att den lagstadgade skyldigheten för advokat att "i allt iakttaga god advokatsed" uteslutande hänför sig till advokatverksamheten. Det är i denna verksamhet som han är skyldig att iakttaga god advokatsed. Stadgandet avser m. a. o. inte att ge någon regel om hur en advokat skall uppträda i angelägenheter, som inte ingår i eller har samband med hans verksamhet som advokat. Förarbetena till RB ger inte anledning till någon annan tolkning, och mig veterligen har inte från något håll gjorts gällande att stadgandet skulle vara tillämpligt på ett handlande, som inte har något med vederbörandes advokatverksamhet att skaffa.⁶

Utformningen av RB:s regler om de disciplinära påföljderna innebär emellertid att även visst handlande av en advokat utanför advokatverksamheten kan föranleda ingripande i disciplinär väg.

I RB 8:7 första stycket behandlas sålunda — förutom det fall att en advokat gör uppsåtligen orätt i sin verksamhet — även det fall att han "eljest förfar oredligt". Denna formulering betyder att all oredlighet från en advokat sida kan disciplinärt beivras, oavsett om den begåtts i eller utanför advokatverksamheten. Skälen till denna reglering utvecklades redan av processkommissionen, som underströk betydelsen av redbarhet hos advokaterna "icke blott i yrkets utövande utan även eljest i handel och vandel".⁷

RB 8:7 andra stycket behandlar de fall där en advokat "eljest" (dvs. i andra fall än de i paragrafens första stycke angivna) åsidosätter de plikter som åvilar honom som advokat. Då — såsom i det föregående framhållits — RB inte (bortsett från den av RB 8:7 första stycket följande skyldigheten att handla redbart även utanför advokatverksamheten) ålägger advokaterna särskilda plikter annat än i yrkesutövningen, är RB 8:7 andra stycket tillämpligt endast på förfaranden, som innebär åsidosättande av plikter, som åvilar advokaten i hans yrkesutövning.

Denna reglering av en advokats plikter avviker från vad som gäller exempelvis i Tyskland och England, där man har möjligheter att disciplinärt beivra även annat otillbörligt uppträdande utanför advokat-

⁶ Jfr uttalandet i *Söderlund*, RB I s. 176 (under RB 8:4): "I denna § behandlas frågor, som äga samband med advokatyrkets utövning". Samma uttalande i *Gärde* s. 73. Se också *Ekelöf*, Rättegång I s. 139.

⁷ Processkommissionen s. 220.

verksamheten än oredlighet. I de stadgar som fr. o. m. den 1 juli 1936 till den 1 juli 1944 gällde för det då ännu privata advokatsamfundet fanns i 31 § andra stycket en bestämmelse, som gav samfundets styrelse befogenhet att disciplinärt ingripa mot ledamot, som gjort sig skyldig till "annan handling ägnad att menligt inverka på samfundets anseende", men denna bestämmelse upptogs inte i stadgarna för det allmänna advokatsamfundet, då justitiedepartementet fann bestämmelsen möjliggöra alltför långt gående ingripanden i advokaternas privata liv.⁸

Skyldigheten att i advokatverksamheten iakttaga god advokatsed är inte bara en etisk plikt utan en rättslig skyldighet, stadgad i RB. Skyldigheten upprätthålles genom ett system av disciplinära påföljder (uteslutning ur advokatsamfundet, varning och erinran), som har karaktären av offentligrättsliga sanktioner, låt vara att utövandet av de disciplinära befogenheterna i första instans inte lagts i offentlig myndighets hand utan anförtrots advokatsamfundets egna organ.

Av det sagda framgår att det vid prövning av fråga om disciplinär åtgärd mot en advokat i andra fall än då oredlighet kan konstateras är två spörsmål som är relevanta, nämligen dels huruvida vad som förekommit hänför sig till vederbörandes verksamhet som advokat, dels — därest den frågan besvaras jakande — huruvida gärningen eller underlåtenheten innefattar uppsåtlig orätt eller eljest ett åsidosättande av de plikter som i yrkesutövningen åvilat vederbörande. Eftersom de speciella reglerna är få, kommer bedömningen i allmänhet att bestå i en prövning av frågan huruvida handlandet eller underlåtenheten att handla överensstämmer med eller strider mot god advokatsed.

Inom det område där den rättsliga skyldigheten att iakttaga god advokatsed föreligger, dvs. inom advokatverksamheten, innebär den legislativa lösning som valts i Sverige, att man — bortsett från de fåtaliga speciella bestämmelserna — nöjt sig med en rättsregel av den typ som av *Knoph* efter mönster från anglosachsisk och fransk rättsvetenskap betecknats som standardregler, dvs. rättsregler som hänvisar till en utanför rättsordningen förefintlig måttstock, en standard, i detta fall standarden god advokatsed.⁹

Detta sätt att bestämma en advokats skyldigheter innebär att man inte tillåter rena godtycket i de prövande och dömande organens bedömning men leder också till att det för den enskilde advokaten inte

⁸ Se härom 1959 års stadgekommittés betänkande med förslag till stadgar för Sveriges advokatsamfund m. m. s. 126—127 och s. 131. Jfr också Processkommissionen s. 220.

⁹ Om regler av denna typ se *Knoph*, Rättsliga standarder och *Hult*, Regel, standard och skön. Se också *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen I s. 39—42.

alltid är lätt att veta vilken regel som gäller och som han i enlighet med RB 8:4 första stycket är rättsligt skyldig att följa. Vad som är god advokatsed är inte något som kan fixeras en gång för alla. Allt efter som samhällsutvecklingen fortskrider och människors livsförhållanden undergår ändringar, ändras också uppfattningen om vad som är god sed inom detta område, liksom inom så många andra.¹⁰

I vissa utländska lagar har man sökt att redan i lagtext ge mera utförliga bestämmelser om en advokats plikter. Så t. ex. innehåller Västtysklands Bundesrechtsanwaltsordnung av den 1 augusti 1959 (BRAO), vilken trätt i kraft den 1 oktober 1959, åtskilliga — delvis från tidigare tysk lagstiftning hämtade — bestämmelser, som inte har någon motsvarighet i den svenska rättegångsbalken, bl. a. om advokats plikt att utan dröjsmål meddela att han inte vill åtaga sig ett erbjudet uppdrag (BRAO § 44), om advokats skyldighet i vissa fall att avböja uppdrag (BRAO § 45), om advokats skyldighet att bevara skriftliga handlingar (BRAO § 50) och om advokats plikt i vissa fall att ordna med ställföreträdare (BRAO § 53). Och i England har, såvitt angår solicitors, i den grundläggande lagen, Solicitors Act 1957, intagits bestämmelser bl. a. om förbud mot att understödja solicitor-verksamhet bedrivna av en icke-solicitor, "an unqualified person" (section 34) och om förbud mot att som medhjälpare begagna en solicitor, som fråntagits sin legitimation eller suspenderats (section 36), varjämte med stöd av Solicitors Act (resp. dess föregångare) utfärdats bestämmelser ("*Rules*"), som i flera hänseenden innefattar en vida längre gående detaljreglering av en advokats (en solicitors) plikter än vad som är fallet i Sverige.

Det kan säkerligen på goda grunder ifrågasättas om man i nämnvärd mån ökar rättssäkerheten och gör det lättare för den enskilde advokaten att bedöma vad som i en viss situation är hans yrkesplikt genom att meddela utförliga och detaljerade bestämmelser om dessa plikter. Dels ger ett studium av de tyska och engelska bestämmelserna vid handen att man vid bestämmelsernas utformning i ej oväsentlig utsträckning varit nödsakad att röra sig med begrepp, vilkas tolkning och tillämpning knappast ger mindre utrymme för skönsmässighet i bedömningen än vad som är fallet med en standardregel av svensk typ, dels är det en praktisk omöjlighet att i skrivna regler uttömmande ange en advokats samtliga plikter i alla de oändligt skiftande fall som uppkommer i praktiken.

Det blir alltid kvar ett vittomfattande fält, inom vilket advokatplikterna inte kan preciseras på annat sätt än genom hänvisning till en på

¹⁰ Jfr Axel H. Pedersen, a. a. s. 54 och Vinge s. 10.

något sätt beskriven standard. I BRAO § 43 sägs sålunda att en advokat (Rechtsanwalt) är skyldig att utöva sitt yrke "gewissenhaft", liksom att han är skyldig att — f. ö. både i och utom yrkesutövningen — visa sig värdig den aktning och det förtroende som ställningen som Rechtsanwalt fordrar. Ett för advokatväsendet centralt organ, die Bundesrechtsanwaltskammer, har enligt BRAO § 177 befogenhet bl. a. att i riktlinjer fastställa den allmänna uppfattningen i frågor om utövande av advokatycket, och i de riktlinjer som i enlighet därmed fastställts åläggs advokaterna att rätta sig efter vid varje tid gällande "Standesrecht" och "Standesauffassung", vilket väl i sak motsvarar vårt krav på iakttagande av god advokatsed.

På enahanda sätt kräver man i England, både av barristers och av solicitors, att de respekterar och följer en mångfald regler, som inte finns i några särskilda bestämmelser men som ändock upprätthålles, därför att ett handlande i strid mot dessa regler anses vara "contrary to etiquette for a barrister", "contrary to professional etiquette for counsel", resp. "professional misconduct" (enligt numera begagnad terminologi "conduct unbefitting a solicitor of the Supreme Court") eller "unprofessional conduct".

I dansk och norsk advokatlagstiftning förekommer inte begreppet god advokatsed. I den danska retsplejeloven har det svenska stadgandet härom närmast sin motsvarighet i § 143, som ålägger det danska advokatsamfundets styrelse, advokatrådet, att tillse bl. a. att advokaterna i sin verksamhet undviker allt som icke är förenligt med "den haederlighed, nøjagtighed og pålidelighed, som en offentlig beskikket advokat altid må udvise".¹¹ Retsplejeloven innehåller vissa stadganden om advokaternas plikter, utan att därvid anknyta till begreppet god advokatsed (§§ 133—135). I den disciplinära verksamhet som bedrivs av det danska advokatsamfundets organ har emellertid begreppet "god advokatskik" (tidigare "god sagførerskik") kommit att begagnas i allt större utsträckning.¹² I Norge, där det inte heller finns någon lagbestämmelse, som ålägger advokaterna att iakttaga god advokatsed, har begreppet "god advokatskikk" (tidigare "god sakførerskikk") länge och i alltmer vidgad omfattning använts i den disciplinära verksamhet som bedrivs inom den privata advokatsammanslutningen Den Norske Advokatforening. I Finland är advokaterna — liksom i Sverige — i lag ålagda att i sin verksamhet iakttaga god advokatsed.

¹¹ Formuleringen har kritiserats av *Axel H. Pedersen* i a. a. s. 57 och i uppsatsen *God advokatskik i Retsplejeloven gennem 50 år* s. 345—346. Axel H. Pedersen är en varm förespråkare för att man i stället bör använda sig av begreppet god advokatsed (god advokatskik).

¹² *Axel H. Pedersen*, *God advokatskik*, s. 347.

Begreppet god advokatsed är inte uppfunnet av den svenska lagstiftaren utan har utbildats inom Sveriges advokatsamfund, medan denna organisation ännu bestod som en privat sammanslutning (från 1887 fram till RB:s ikraftträdande den 1 januari 1948). Från början innehöll advokatsamfundets stadgar inga närmare bestämmelser om en ledamots yrkesplikter. Ett disciplinförfarande förekom och omhänderhades av samfundets styrelse, men förutsättningarna för att de disciplinära påföljderna, varning och uteslutning, skulle få användas var inte närmare angivna. Nya stadgar antogs 1936, och i dessa intogs bestämmelser om ledamots allmänna yrkesplikter, däribland en bestämmelse (39 § första stycket), som ålade ledamot att i sin verksamhet "redbart och nitiskt och med iakttagande i övrigt av vad god advokatsed kräver tillvarata sin huvudmans intressen". I processkommissionens betänkande, som avgavs 1926, hade en advokats allmänna skyldigheter i yrkesutövningen preciserats så, att han skulle "med trohet och nit utföra honom anförtrödda uppdrag samt söka att i allt vad på honom ankommer främja en god rättsskipning".¹³ Synbarligen under inflytande av den lydelse som 1936 års stadgar för advokatsamfundet erhållit formulerade processlagberedningen i sitt år 1938 avgivna betänkande stadgandet i RB 8:4 så, att det erhöll den lydelse som alltjämt gäller.

När man nu har en lag, som ålägger advokaterna att i verksamheten i allt iakttaga god advokatsed men som inte närmare anger vad den goda advokatseden kräver, får den ifrågavarande rättsregeln sitt materiella innehåll först genom en bestämning av vad som i olika hänseenden är att anse som god advokatsed.

Föreliggande arbete utgör ett försök att — under jämförelse med bestämmelser och praxis i vissa andra länder — belysa vad kravet på iakttagande av god advokatsed innebär.

Då skyldigheten att iakttaga god advokatsed i vårt land endast avser advokatverksamheten och ej förhållanden utom denna verksamhet, skall i nästföljande kapitel först framläggas synpunkter på frågan vad som vid tillämpning av RB är att anse som advokatverksamhet. Genom en gränsdragning kring detta begrepp avgränsas det område, inom vilket den rättsliga plikten att iakttaga god advokatsed gäller.

Till undvikande av missförstånd må tilläggas att plikter, som åvilar en advokat i hans verksamhet, i ej ringa utsträckning begränsar hans handlingsfrihet även utanför verksamheten. Sålunda utgör exempelvis advokatens tystnadsplikt och hans plikt till trohet och lojalitet mot klienten plikter, som åvilar honom i hans verksamhet som advokat. Om han utanför denna verksamhet (t. ex. genom yttranden i sällskapslivet)

¹³ Processkommissionen s. 213 och 224.

bryter mot dessa plikter, åsidosätter han därmed en plikt, som åvilar honom i hans verksamhet som advokat. Även en handling begången utom verksamheten kan sålunda innebära ett brott mot en plikt, som åvilar advokaten i verksamheten.

2 KAP. VAD OMFATTAR ADVOKATVERKSAMHETEN?

2.1. *Utförande av talan inför domstol*

Såsom nämnts i föregående kapitel har i RB inte angivits vilka aktiviteter som är att anse som advokatverksamhet. Av lagtexten framgår endast så mycket som att utförande av talan inför domstol ingår i sådan verksamhet (RB 8:6 första stycket).

När man i detta lagrum nämnt "utförande av talan inför domstol", har man med all säkerhet tänkt på de fall där advokaten utför talan för någon annan (en klient). Frågan huruvida en advokat är underkastad plikten att iakttaga god advokatsed, när han som part för talan i egen sak, är inte direkt besvarad av lagen. Det kan synas ligga nära till hands att besvara den frågan så, att det inte kan vara tal om advokatverksamhet, när advokaten själv är part och inte ombud för eller biträde åt någon annan.¹ Fullt så enkel synes frågan dock inte vara. Den har vid ett par tillfällen varit föremål för prövning av advokatsamfundets styrelse.

I fallet *TSA 1950 s. 16 (9:1)* var en advokat själv part i ett tvistemål, som bl. a. gällde frågan huruvida han i sin verksamhet uppburit viss förmedlingsprovision. Både vid muntligt förhör inför hovrätten och vid polisförhör förnekade han att han uppburit provisionen, vilket han emellertid vid senare polisförhör erkände. Styrelsen fann att advokaten genom att förneka att han uppburit provisionen handlat i strid mot god advokatsed och tilldelade bl. a. på grund därav advokaten varning jämlikt 36 § andra stycket i de då gällande stadgarna. Det sålunda åberopade stadgandet hade samma lydelse som RB 8:7 andra stycket.

Fallet *TSA 1965 s. 48 (19)* avsåg en advokat, som stämt en person på advokatarvode och som underlåtit att besvara skrivelser från domstolen rörande målets handläggning. Styrelsen tilldelade advokaten varning under motivering att han genom sin underlåtenhet åsidosatt sina plikter som advokat (RB 8:7 andra stycket).

I dessa båda fall har styrelsen alltså funnit regeln om skyldighet att iakttaga god advokatsed tillämplig, trots att advokaten själv var part

¹ Så har frågan också i princip besvarats i *Lous*, Advokatvirksomhet, s. 39. Lous anser dock de etiska reglerna för advokaters uppträdande i rätten och mot kolleger fullt gällande, "så långt de passer".

och inte ombud för annan. Emellertid rörde sig rättegången i båda fallen om förhållanden med anknytning till advokatverksamheten, i det första fallet en provision, som uppburits i verksamheten, i det andra fallet arvode för ett advokatuppdrag. Till advokatverksamheten torde vara att hänföra även advokatens handlande såsom part i tvistemål, såvitt målet rör hans verksamhet som advokat. Härav följer att en advokat är pliktig att iakttaga god advokatsed vid utförande av egen talan i mål om exempelvis advokatarvode.² Samma regel synes böra gälla, om advokaten är svarande; målet gäller t. ex. skadestånd på grund av fel eller försummelse i advokatverksamheten. Är advokaten däremot part i ett tvistemål, som inte har någonting med hans advokatverksamhet att skaffa, torde hans handlande vid talans utförande falla utanför det område, inom vilket plikten att iakttaga god advokatsed gäller. Hans plikter är då desamma som åvilar alla andra parter.

Skulle en advokats handlande vid utförande av talan i egen sak kunna betecknas som oredligt, är det ur advokaträttslig synpunkt likgiltigt om handlandet anses ha skett i advokatverksamheten eller utanför densamma (RB 8:7 första stycket). I ett fall, *TSA 1947 s. 301 (19)* har advokatsamfundets styrelse ansett att en advokat, som var part i ett tvistemål och som i målet lämnat osanna uppgifter, därigenom förfarit oredligt.

Att utförande av annans talan i rättegång ingår i advokatverksamheten är närmast självklart. Det är av ålder en typisk advokatuppgift och den uppgift som från början var advokaternas väsentliga. Man kan emellertid fråga om det finns anledning att annorlunda bedöma de fall där en advokat för talan för nära anhöriga, t. ex. som ombud för sin make eller som förmyndare för sina omyndiga barn. *Lous* har i detta avseende uttalat att makarna normalt bör betraktas såsom "en økonomisk enhet" och förhållandet bedömas på samma sätt som om advokaten uppträdde i egen sak³ samt att en advokat inte handlar i sin verksamhet som advokat, när han i egenskap av förmyndare processar såsom ställföreträdare för sina omyndiga barn.⁴ Åtminstone när det gäller frågan i vad mån advokaten är underkastad den särskilda plikten att iakttaga god advokatsed, vill jag nog för min del hävda att han även i

² *Lous* är av samma mening i fråga om indrivning av "salaerkrav" mot en klient; a. a. s. 88.

³ *Lous*, a. a. s. 40. *Lous* uttalar dock att advokaten i dessa fall ibland kan sägas handla som advokat.

⁴ *Lous*, a. a. s. 39.

skyldig att i sitt handlande i rättegången rätta sig efter vad den goda advokatseden kräver.⁵

Vad som i det föregående sagts om förande av annans talan inför domstol gäller självfallet också när en advokat för klientens talan inför annan myndighet eller inför skiljemän.

2.2. Utomprocessuell verksamhet

När i RB talas om en advokats verksamhet, åsyftas uppenbarligen ofantligt mycket mera än den processuella verksamheten.

I processkommissionens betänkande uttalades sålunda i samband med frågan om advokats allmänna skyldigheter i yrkesutövningen: "Till advokatverksamhet i detta sammanhang är givetvis att hänföra icke endast förberedande och utförande av rättegångar, utan detta uttryck bör i enlighet med allmänt språkbruk förstås så, att därunder inbegripes även juridiskt rådgivarskap, biträde med upprättande av handlingar och över huvud sådan verksamhet, som regelmässigt ingår i advokatycket och i vilken advokaterna av allmänheten anlitas".⁶

I processlagberedningens betänkande betonades visserligen i första hand advokatens uppgift såsom ombud eller biträde i rättegång⁷, men i annat sammanhang framhölls att advokatens verksamhet inte är begränsad till rättegångars förande utan omfattar även "andra rättsliga angelägenheter", i vilka han anlitas.⁸

Man synes kunna sammanfatta de under förarbetena gjorda uttalandena om vad en advokats verksamhet omfattar så, att dit är att hänföra all yrkesmässig verksamhet, som går ut på att bistå annan (en klient) i rättsliga angelägenheter. En sådan bestämning sammanfaller nära med den som gjorts av Fr. *Stang Lund* i hans arbete *Sakførergeringen*. Där uttalas att en advokats uppgift är att lämna andra personer ("en part") rättshjälp.⁹ Man kan också jämföra med vad som stadgats i BRAO § 3 (1): "Der Rechtsanwalt ist der berufene unabhängige Berater und Vertreter in allen Rechtsangelegenheiten". I ARGÄ 1969 (EC 3—5) sägs det vara varken nödvändigt eller önskvärt att försöka definiera "me practice of law" på annat sätt än att därmed avses tillhandagående med tjänster, som kräver "the professional judgment of a lawyer".

Om man säger att advokatverksamheten går ut på att bistå annan i

⁵ Det är möjligt att *Lous'* uppfattning i detta avseende praktiskt sett leder till samma resultat; jfr not 1 ovan.

⁶ Processkommissionen s. 213.

⁷ PLB s. 19.

⁸ PLB s. 131.

⁹ *Stang Lund* s. 11—13.

"rättsliga" angelägenheter, får detta uttryck emellertid inte pressas för hårt. "Rättsliga" angelägenheter är inte synonymt med rättstvister utan omfattar även alla andra fall, där de är fråga om att tillvarata klientens rättsliga intressen, främst att med råd och dåd bistå vid ingående av avtal eller företagande av andra rättshandlingar, varigenom rättsförhållanden grundas, ändras eller upphävs. Sådan utomprocessuell verksamhet, innefattande rådgivning och annat biträde — vare sig det gäller biläggande av tvister eller företagande av andra rättshandlingar — har sedan lång tid tillbaka kommit att utgöra en alltmer betydelsefull del av advokaternas verksamhet,¹⁰ och — om man nu särskilt tänker på förhållandena i de nordiska länderna — kan man konstatera att denna utomprocessuella verksamhet numera är den som flertalet advokater huvudsakligen ägnar sig åt. Så är också fallet med solicitors i England, och även när det gäller barristers pågår en utveckling i samma riktning, låt vara att man alltjämt upprätthåller vissa regler, som begränsar en barristers rätt att mottaga uppdrag från andra än solicitors.¹¹

2.3. Särskilt om rådgivning

En advokats utomprocessuella verksamhet omfattar i första hand rådgivning.¹² I advokatverksamheten handlar han även om rådet i något fall kan sägas närmast avse en fråga av affärsmässig eller personlig natur.¹³

När en advokat ger ett råd av mera affärsmässig än juridisk natur, kan det visserligen sägas att han går utanför det område, inom vilket allmänheten har ett befogat krav på att han skall vara sakkunnig, men dels gäller rådgivningen väl praktiskt taget alltid spörsmål hur klienten bör handla i en fråga, som även berör hans rättsliga intressen, dels är affärsmässiga och juridiska spörsmål ofta så invävda i varandra, att det inte går att ange klara skiljelinjer.¹⁴ Det synes därför fullt befogat att betrakta även ett av en advokat avgivet råd av mera affärsmässig än juridisk natur såsom avgivet i advokatverksamheten, varmed inte är sagt att advokatens civilrättsliga ansvar för rådet skulle vara detsamma, oavsett vad rådet avsett.¹⁵ Därav följer att advokaten även vid

¹⁰ Se *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen I s. 27—28.

¹¹ Se därom *Boulton* s. 10—12 och *Cordery* s. 454—456.

¹² Om advokats rådgivande verksamhet se bl. a. *Stang Lund* s. 49—65, *Vinge* s. 13—17, *Forssner* i Nordiska Juriststämman 1926 s. 152—187, *Bomgren* i TSA 1950 s. 273-282 samt *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen I s. 191—210 (med ett flertal litteraturhänvisningar).

¹³ Se härom *Lous*, a. a. s. 45—53 och *Svenson* i TSA 1970 s. 171.

¹⁴ *Lous*, a. a. s. 48—49 och *Svenson*, a. a. s. 171.

¹⁵ Se därom *A. Vinding Kruse*, Advokatansvaret s. 9—10 och 49—59 samt *Wiklund*. Advokats skadeståndsskyldighet (Försäkringsjuridiska föreningens publikation nr 10, Sthlm 1953) s. 304—307.

rådgivning i en fråga av mera affärsmässig än juridisk natur är skyldig att handla i enlighet med vad god advokatsed kräver. Samma synpunkt bör enligt min mening läggas på rådgivning i en fråga av mera personlig än rättslig natur.¹⁶

2.4. Förvaltningsuppdrag

En typ av uppdrag, som enligt hos oss — och även i andra länder — gällande uppfattning otvivelaktigt ingår i advokatverksamheten, är förvaltningsuppdrag av olika slag. Hit hör uppdrag såsom god man eller förmyndare (dock med undantag för legalt förmynderskap för egna barn),¹⁷ vidare uppdrag som boutredningsman eller konkursförvaltare och i övrigt alla uppdrag, som avser fastighetsförvaltning eller annan förmögenhetsförvaltning. Möjligen bör dock undantagas förvaltning av makes förmögenhet.¹⁸ Förvaltningsuppdrag kräver regelmäsig ställningstagande i frågor både av rättslig natur och av annan art (ekonomiska och personliga frågor). Oavsett i hur hög grad frågorna av den ena eller andra typen dominerar i det enskilda fallet, är en advokats förvaltningsuppdrag — med nämnda undantag — att hänföra till hans advokatverksamhet.

Att en advokat är skyldig att iakttaga god advokatsed vid fullgörande av uppdrag såsom god man eller förordnad förmyndare har flera gånger antagits i den disciplinära verksamheten inom Sveriges advokatsamfund. Uppkomna frågor härom har främst gällt medelsförvaltningen och den därmed förknippade redovisningsskyldigheten. I åtskilliga sådana fall har samfundets disciplinära organ vidtagit åtgärd under åberopande av RB 8:7 andra stycket (eller motsvarande bestämmelse i tidigare stadgar). Även i ett fall från Danmark, refererat i *AB 1962 s. 172—173*, har antagits att en advokats uppdrag som förordnad "tilsynsvaerge" för en änka föll inom ramen för advokatverksamheten (kredsbestyrelsekendelse). Däremot torde en advokats verksamhet som överförmyndare ej vara att hänföra till hans advokatverksamhet. Denna fråga har dock, så vitt jag känner till, inte varit föremål för bedömande.

I praxis har det ansetts höjt över varje tvivel att en advokats verksamhet som boutredningsman eller konkursförvaltare faller in under hans advokatverksamhet. Ett stort antal disciplinära avgöranden har

¹⁶ *Lous*, a. a. s. 50, anser visserligen rådgivning i rent personliga angelägenheter ("själasörjande" verksamhet) falla utanför advokatverksamheten men anser advokaternas etiska regler ändock tillämpliga.

¹⁷ Jfr emellertid vad som förut sagts om förande av talan.

¹⁸ Jfr *Lous*, a. a. s. 88.

avsett dessa aktiviteter och inneburit tillämpning av RB 8:7 andra stycket.

Advokatsamfundets disciplinära organ har också ansett sig befogade att med stöd av RB 8:7 andra stycket disciplinärt ingripa mot advokat på grund av dennes åtgöranden såsom rättens ombudsman i konkurs. Så uttalade styrelsen i fallet *TSA 1964 s. 33 (7)* visst klander mot en advokat för att denne såsom rättens ombudsman i en konkurs på alltför lösa grunder samtyckt till ett fortsättande av konkursgäldenärens rörelse för konkursboets räkning. Styrelsen vidtog visserligen inte disciplinär åtgärd, men detta berodde inte på att advokatens åtgöranden ansågs falla utanför hans advokatverksamhet utan därpå att hans handlande inte ansågs vara av beskaffenhet att motivera disciplinär påföljd. I fallet *TSA 1965 s. 25 (5)* tilldelade disciplinnämnden en advokat erinran för visst felaktigt förfarande såsom rättens ombudsman i en konkurs. Beslutet motiverades med att han åsidosatt sina plikter som advokat. Det kan anmärkas att advokaten för samma förfarande av domstol dömdes till ansvar för tjänstefel.

Det kan enligt min mening ifrågasättas huruvida det är riktigt att bedöma en advokats verksamhet såsom rättens ombudsman som ett led i advokatverksamheten. Den omständigheten att rättens ombudsman är underkastad ämbetsansvar och på grund därav också kan dömas till ansvar för tjänstefel är väl i och för sig inte av avgörande betydelse.¹⁹ Men rättens ombudsman är inte främst ett förvaltande utan ett kontrollerande organ, låt vara med ett betydande inflytande på konkursförvaltningen.²⁰ Han utövar vissa funktioner i egenskap av det allmännas representant²¹ och har en offentligrättslig ställning.²² Hans verksamhet skiljer sig sålunda väsentligt från den verksamhet en advokat utövar. Det finns enligt min mening skäl att överväga om man bör upprätthålla den ståndpunkten att verksamhet som rättens ombudsman ingår i advokatverksamheten. Ur allmän synpunkt kan det i varje fall inte vara nödvändigt att göra detta, eftersom rättens ombudsman är underkastad ämbetsansvar.

2.5. Vissa andra uppdrag

I advokatverksamheten ingår otvivelaktigt sådana aktiviteter som avser avvecklande av en rörelse, administration av rörelse under avveckling och ackordsförfaranden. Likaså inkassoverksamhet och lämnande av so-

¹⁹ Jfr *Söderlund*, RB I s. 183: "Straffrättsligt ansvar utesluter icke disciplinär påföljd."

²⁰ Se *Welamson*, Konkursrätt s. 185.

²¹ *Ib.* s. 186.

²² *Ib.* s. 188.

liditetsupplysningar, i den mån advokater bedriver sådan verksamhet.

Huruvida uppdrag som sekreterare eller kassaförvaltare i föreningar av olika slag skall anses ingå i eller falla utom advokatverksamheten torde knappast kunna avgöras efter någon allmängiltig regel. I fallet *TSA 1961 s. 40 (13)* fann advokatsamfundets styrelse att en advokat, som var sekreterare i en bostadsrättsförening, åsidosatt sina plikter som advokat bl. a. genom dröjsmål med upprättande och expedierande av föreningens protokoll. Samma bedömning kom till uttryck i fallet *TSA 1963 s. 68 (7)*. Härav bör emellertid säkerligen inte dras den slutsatsen att alla uppdrag av detta slag skulle vara att hänföra till advokatverksamheten. Detta torde vara en fråga, som får bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, med beaktande bl. a. av i vad mån uppdraget kan sägas vara föranlett av vederbörandes verksamhet som advokat eller närmast sammanhänga med att han själv såsom privatperson är medlem av föreningen. Ofta torde en sådan bedömning leda till att uppdraget anses falla utom advokatverksamheten.²³

Statliga eller kommunala förtroendeuppdrag ligger i princip utanför advokatverksamheten, men naturligtvis kan exempelvis en advokat, som är kommunalt verksam, också av kommunen betros med uppdrag, som går utöver vad han såsom kommunal förtroendeman är skyldig att göra och som utgör typiska advokatuppdrag. Vid utförande av sådana uppdrag handlar han i sin verksamhet som advokat.²⁴

2.6. Uppdrag som styrelseledamot eller revisor

I fråga om uppdrag som styrelseledamot eller revisor begränsas framställningen här till sådana uppdrag i aktiebolag; enahanda synpunkter torde emellertid kunna läggas på motsvarande uppdrag i vissa andra sammanslutningar, främst ekonomiska föreningar.

Frågan i vad mån en advokats handlande såsom styrelseledamot i ett aktiebolag faller inom eller utom hans advokatverksamhet har tämligen ingående behandlats av *Lous*.

Lous' synpunkter på frågan är i stort sett följande:²⁵ Principiellt har en advokat, som blir invald i en bolagsstyrelse, inte någon annan rättslig ställning än övriga styrelseledamöter. Helt klart finner *Lous* detta vara, när advokaten äger aktier i bolaget och blir invald i styrelsen på grund av sina ekonomiska intressen i företaget. Detsamma anser *Lous* gälla, när en advokat sitter i styrelsen som sin hustrus make, sina barns förmyndare eller sina föräldrars betrodde son ("I det hele tatt på vegne

²³ Jfr *Lous*, a. a. s. 59.

²⁴ Om statliga och kommunala uppdrag se närmare *Lous*, a. a. s. 42—44 och *Svenson*, a. a. s. 170.

²⁵ A. a. s. 96—101.

av personer som i denne forbindelse ikke godt kan komme in under betegnelsen klienter"). Detsamma måste enligt Lous också gälla, när advokatens personliga intressen i bolaget inte är "fremtredende", men advokaten blir invald i styrelsen av aktieägare, som önskar eller hoppas att advokaten skall representera "et verdifulle tilskudd til den visdom et styre bør sitte inne med".

I nu angivna fall menar Lous att advokaten inte har andra rättsliga plikter än övriga styrelseledamöter. Men så finns det andra fall, där förhållandet måste bedömas annorlunda. Detta gäller, säger Lous, när advokatens ledamotskap i styrelsen måste uppfattas som tillvaratagande av en klients intressen. Enligt Lous uppfattning är detta helt klart, när bolaget domineras av klienten och "hvor advokatens deltagelse i styret som styreformann eller kanskje han endog er enestyre, er den praktiske form for den formuesforvaltning og den rettshjelp han yter klienten".

Lous framhåller att vanskliga gränsfall lätt kan påpekas, t. ex. om advokatens klient har en betydande aktiepost i bolaget men inte något dominerande inflytande, eller när ett aktiebolag har en advokat som fast juridisk rådgivare, och advokaten dessutom är ledamot av bolagets styrelse.

I *AB 1959 s. 113—115* har refererats ett avgörande av advokatnaevnet (det danska advokatsamfundets disciplinära organ) av stort intresse, inte minst därför att naevnets beslut överklagades i landsretten, som fastställde beslutet. Fallet gällde anmärkningar mot åtgöranden av en advokat (X) i hans egenskap av styrelseledamot (vice ordförande) i ett försäkringsaktiebolag (A) i samband med fråga om överlåtelse av aktiemajoriteten i bolaget. Advokaten bestred att detta hörde till hans verksamhet som advokat. Advokatnaevnet gjorde i ärendet följande uttalande: "Det er naevnets opfattelse, at selv om advokat X —:—:— i det hele har handlet i sin egeskab af bestyrelsesmedlem i A og på bestyrelsens vegne, falder virksomheden som bestyrelsesmedlem i et aktieselskab med forretningsmaessigt formål inden for advokaternes saedvanlige virksomhedsområde og må derfor principielt omfattes af, hvad der i følge rpl. § 143 betegnes som advokatvirksomhed". Då naevnet fann att advokaten i sitt handlande som styrelseledamot i vissa avseenden förfarit i strid med sina advokatplikter, tilldelade naevnet honom advarsel.

I detta fall har alltså advokatnaevnet gjort ett — sedermera av domstol sanktionerat — uttalande av principiell räckvidd. Advokatrådet har i ett senare uttalande, *AB 1972 s. 107*, kategoriskt förklarat att ledamotskap av styrelser för "erhvervsdrivende selskaber" utgör "et saedvanligt og naturligt led i advokaters virksomhed".

Går man så till svenska förhållanden, måste man konstatera att upp-

drag såsom styrelseledamot i aktiebolag under förarbetena till RB betraktats såsom fallande utanför advokatverksamheten. Tydligast kommer detta fram i processkommissionens betänkande, där såsom exempel på fall, där det kan vara motiverat att kunna disciplinärt ingripa mot en advokat på grund av dennes handlande utom advokatverksamheten, anförts just det fallet att advokaten i egenskap av styrelseledamot i ett bolag medverkat till eller rent av anvisat oredliga affärsmetoder.²⁶ Emellertid synes frågan inte ha närmare övervägts under förarbetena, och det av processkommissionen gjorda uttalandet torde i och för sig inte lägga hinder i vägen för en praxis i annan riktning.

De fall där frågan vant upp i praxis är inte många. Såvitt jag kunnat finna rör det sig väsentligen om följande fall (därvid medtages även fall som avsett uppdrag som revisor).

TSA 1956 s. 17 (12). I detta fall tilldelade advokatsamfundets styrelse en advokat erinran för det han åsidosatt sina plikter som advokat genom att såsom revisor i ett aktiebolag i revisionsberättelser uppge att bolagets räkenskaper var ordentligt förda, trots att de i verkligheten varit i bristfälligt skick. Det var här fråga om ett bolag, som advokaten bildat på uppdrag av två klienter och i vilket han alltsedan bolagets bildande varit revisor.

TSA 1960 s. 58 (26). En affärsman bedrev i aktiebolagsform handel med bilar. En advokat var bolagets jurist och tillika revisor i bolaget. I sistnämnda egenskap undertecknade han revisionsberättelser, vilka innehöll osanna uppgifter om arten och omfattningen av den granskning han såsom revisor verkställt. Advokatsamfundets styrelse ansåg — med hänsyn till advokatens ställning såsom bolagets jurist — hans förfarande ha skett i hans verksamhet som advokat och fann att han genom förfarandet uppsåtligt gjort orätt i sin verksamhet.

TSA 1962 s. 17 (8). En advokat var under åtskilliga år ordförande i styrelsen för ett industriaktiebolag och samtidigt aktieägare och ensam styrelseledamot i ett handelsaktiebolag. Mellan de båda bolagen förekom ett flertal affärstransaktioner. Sedan i anmälan till advokatsamfundets styrelse gjorts gällande att dessa transaktioner obehörigen gynnat handelsaktiebolaget på industriaktiebolagets bekostnad, fann styrelsen utrett bl. a. att advokaten inte vidtagit erforderliga åtgärder för att industriaktiebolagets styrelse, som bestod av flera ledamöter, skulle bli underrättad om den intressekonflikt som förelåg vid verkställande direktörens ombesörjande av bolagens mellanhavanden, att advokaten inte låtit kontrollera att vid uppgörelserna mellan bolagen industriaktiebolagets intressen gentemot handelsaktiebolaget blev vederbörligen

²⁶ Processkommissionen s. 220.

tillgodosedda *samt att* advokaten underlåtit att följa handelsaktiebolagets verksamhet och ta del av dess affärer med industriaktiebolaget. Styrelsen, som fann att advokatens uppdrag som ordförande i styrelsen för industriaktiebolaget och som styrelseledamot i handelsaktiebolaget ingått i hans advokatverksamhet, uttalade att han genom vad som förekommit åsidosatt sina plikter som advokat. I ärendet fann styrelsen också utrett att advokaten i sin egenskap av ordförande i styrelsen för industriaktiebolaget attesterat ett av verkställande direktören utställt kvitto med — enligt vad advokaten kände till — osant innehåll. Styrelsen uttalade att advokaten härigenom i sin verksamhet uppsåtligen gjort orätt. Advokaten tilldelades varning.

TSA 1964 s. 28 (2:I). En advokat var ordförande i styrelsen för ett aktiebolag, som bedrev verkstadsrörelse. Han mottog från en juridisk byrå upprepade brev, som avsåg utverkande av vissa pensionsförmåner åt bolagets verkställande direktör. Advokaten lämnade dessa brev obesvarade, vilket föranledde byrån att inge anmälan till advokatsamfundets styrelse. Advokaten försvarade sig med att han inte varit bolagets ombud utan endast ordförande i dess styrelse, varför byrån saknat anledning att tillskriva honom. Samfundets styrelse fann att advokaten genom sin underlåtenhet att besvara breven åsidosatt sina plikter som advokat och tilldelade honom erinran.

Frågan är nu om denna — i och för sig föga omfattande — praxis berättigar till några säkra slutsatser i den fråga som här diskuteras.

Fallen TSA 1956 s. 17 (12) och 1960 s. 58 (26) avsåg visserligen inte styrelse- utan revisorsuppdrag, men anledning saknas till antagande att utgången skulle ha blivit en annan, om advokaten haft ställningen som styrelseledamot och i denna egenskap lämnat osanna uppgifter. I det senare av dessa två fall hänvisade advokatsamfundets styrelse uttryckligen till att advokaten också var bolagets jurist, och förhållandet torde ha varit detsamma i det första fallet, ehuru detta inte säkert framgår av referatet i TSA. Avgörandet i fallet TSA 1964 s. 28 (2:I) är knappast helt entydigt. Det kan uppfattas så, att styrelsen ansett advokatens uppdrag som ordförande i bolagets styrelse ingå i hans advokatverksamhet, men styrelsen kan också ha resonerat så, att han i varje fall mottagit breven i sin verksamhet som advokat och att han på den grund varit skyldig att besvara breven åtminstone genom att meddela byrån att han inte var bolagets ombud i saken. I fallet TSA 1962 s. 17 (8) har samfundsstyrelsen inte åberopat att advokaten var industriaktiebolagets jurist (huruvida så var fallet framgår inte av referatet i TSA). Av intresse är också att konstatera att samfundsstyrelsen i detta fall uttryckligen uttalat att inte bara advokatens uppdrag som ordförande i styrelsen för industriaktiebolaget utan också hans uppdrag som (ensam) styrelse-

ledamot i handelsaktiebolaget ingick i hans verksamhet som advokat. I varje fall i sistnämnda bolag var advokaten själv ekonomiskt intresserad; huruvida han hade sådana intressen även i industriaktiebolaget synes inte ha blivit utrett.

Det är möjligt — kanske t. o. m. troligt — att i varje fall avgörandet TSA 1962 s. 17 (8) bör uppfattas så, att advokatsamfundets styrelse helt anslutit sig till den principiella uppfattning som uttalats av det danska advokatnaevnet i fallet AB 1959 s. 113—115. I så fall synes detta innebära ett ganska markant avståndstagande från *Lous'* åsikt, ty enligt denna skulle väl knappast något av de båda styrelseuppdragen — och i allt fall inte styrelseuppdraget i handelsaktiebolaget — ha varit att hänföra till advokatverksamheten.

Vissa skäl kan otvivelaktigt anföras för den ståndpunkten att en advokat, när han utför ett uppdrag som styrelseledamot i ett aktiebolag, måste anses vara verksam som advokat och att ett sådant uppdrag sålunda bör betraktas som ett led i advokatverksamheten. Även om det med uppdraget förenade arbetet svårligen kan betecknas som advokatverksamhet i egentlig mening, har det blivit allt vanligare att en advokat anförtros uppdrag som styrelseledamot just därför att han är advokat och därigenom tillför styrelsen särskild sakkunskap till nytta för bolaget. Det kan sägas vara ett allmänt intresse att en advokat även såsom styrelseledamot är underkastad plikten att iakttaga god advokatsed och att det disciplinära sanktionssystemet kan tillgripas, om han åsidosätter denna plikt.

För min del vill jag emellertid starkt ifrågasätta om det är riktigt att hänföra alla en advokats uppdrag som styrelseledamot i ett aktiebolag till hans advokatverksamhet. Till en början synes det ligga mycket i *Lous'* uppfattning att dit inte bör hänföras sådana fall där en advokat sitter i en bolagsstyrelse, därför att han eller hans anhöriga har ekonomiska intressen i bolaget (kanske äger han själv eller hans anhöriga t. o. m. samtliga aktier). Om man i Danmark anser även sådana fall omfattas av advokatverksamheten, kan detta möjligen sammanhånga med att danska advokater sedvanemässigt sysslar med affärsverksamhet i mycket större utsträckning än sina svenska kolleger.²⁷

Men vidare förefaller det mig föga rimligt att som utövande av ad-

²⁷ Se *Torkild-Hansen* i SB 1944 s. 114—115. Det kan, anser Torkild-Hansen, rent principiellt diskuteras huruvida det lämpligaste är att en advokat inskränker sig till att arbeta endast på det rent rättsliga området, men för Danmarks vidkommande är en sådan diskussion rent teoretisk. Det är gammal tradition att advokaterna arbetar med i "det almindelige Forretningsliv" och om Danmarks advokater skulle ägna sig bara åt rättssaker, rådgivning och dokumentskrivning skulle c:a hälften av dem mom kort "lide en pineful Sultedød, og det var da synd".

vokatverksamhet bedöma en advokats ledamotskap i en bolagsstyrelse, där han inte har annan befattning med bolagets angelägenheter än övriga ledamöter och inte därutöver fungerar såsom bolagets juridiska rådgivare. Biträder han ett olagligt eller olämpligt styrelsebeslut, får han liksom sina kolleger i styrelsen bära de rättsliga konsekvenserna därav, men att därutöver också disciplinärt bestraffa honom såsom advokat synes mig opåkallat. Är advokaten däremot även bolagets jurist, synes hans handlande i bolagets angelägenheter bära bedömas såsom ett led i hans advokatverksamhet, även då han formellt handlat som styrelseledamot. Denna uppfattning kan kanske också uttryckas så, att det avgörande är om bolaget kan anses vara advokatens klient eller ej.

Om denna uppfattning är riktig,²⁸ betyder detta att det inte går att uppställa en generellt gällande regel; frågan måste lösas under hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet. Tveksamma gränfall kan säkerligen förekomma.

Att — såsom *Lous* — bedöma frågan olika, beroende på i vad mån advokatens ledamotskap i bolagets styrelse kan uppfattas som tillvaratagande av en klients (en större eller mindre aktieägars) intressen,²⁹ synes knappast möjligt. I och för sig är det väl klart att advokaten i ett sådant fall har ett advokatuppdrag av aktieägaren, men i och med att han inträder i styrelsen blir han bolagets förtroendeman,³⁰ och skulle en intressekonflikt uppstå mellan bolaget och aktieägaren, kan advokaten inte företräda båda. När advokaten handlar som styrelseledamot, är det för bolagets räkning han handlar. Det enligt min mening avgörande är därför inte om en aktieägare är hans klient utan om bolaget är hans klient.³¹

Vad som i detta avsnitt sagts om uppdrag såsom styrelseledamot torde även vara tillämpligt på uppdrag som revisor. Jag förmenar alltså att ett revisorsuppdrag faller inom advokatverksamheten, om bolaget är advokatens klient, eljest inte. Jfr särskilt det ovan nämnda fallet TSA 1960 s. 58 (26).

I fråga om uppdrag som *likvidator* i ett aktiebolag synes skäl föreligga för anläggande av delvis andra synpunkter än beträffande uppdrag som Styrelseledamot. Den regelmässiga uppgiften för en likvidator

²⁸ Jag vet att det finns erfarna advokater, på vilkas omdöme jag sätter det största värde, som anser alla styrelseuppdrag hänförliga till advokatverksamheten. Se emellertid *Westlin* i TSA 1962 s. 303.

²⁹ *Lous*, a. a. s. 97.

³⁰ Se uttalandena av advokaterna *Erik Danielsson* och *Gunnar Ehrner*, TSA 1969 s. 279 och 282.

³¹ *Lous* framhåller också att direktiv från aktieägaren aldrig kan förplikta advokaten att handla annorlunda än han såsom styrelseledamot finner vara det bästa för bolaget; a. a. s. 98.

är att ombesörja en avveckling, och uppgiften är därför nära besläktad med den som utövas av en administratör eller en boutredningsman. I regel torde det vara befogat att betrakta en advokats verksamhet som likvidator såsom ett led i hans advokatverksamhet.³² I fallet *T S A 1950 s. 20 (12)* har advokatsamfundets styrelse tillämpat 36 § andra stycket i 1944 års stadgar (motsvarande RB 8:7 andra stycket) på förfaranden av en advokat såsom likvidator.

2.7. Förmedlingsverksamhet

2.7.1. Fastighetsförmedling

I sitt arbete Advokatverksamheten har *Tjerneld* uppdragit en gränslinje mellan, å ena sidan, "den rena advokatverksamheten" och, å andra sidan, förmedlingsverksamhet, däribland "fastighetsagentur".³³ Tjerneld betonar vikten av att hålla yrket "så att säga rent, dvs. förhindra advokatverksamhetens sammanblandning med allehanda affärs- och förmedlingsverksamhet".³⁴ Han varnar advokaterna för att ge sig in på olika slag av förmedlingsverksamhet och betecknar dessa aktiviteter som "periferiska binäringar".³⁵

Uttrycket "periferiska binäringar" har sedermera upptagits av *Vinge* såsom beteckning för bl. a. fastighetsförmedling och penninganskaffning. Enligt *Vinge* är det bl. a. dessa näringar som åsyftas, när i § 41 i 1936 års stadgar för advokatsamfundet (motsvarande 39 § i nu gällande stadgar) föreskrivits att ledamot icke äger vid sidan av sin advokatrörelse utöva annan verksamhet av den art och omfattning, att den kan menligt inverka på hans självständiga ställning som advokat.³⁶

Huruvida man — såsom *Vinge* antagit — vid utformandet av denna bestämmelse i 1936 års stadgar åsyftat bl. a. fastighetsförmedling är svårt att säga. Så mycket är emellertid klart, att bestämmelsen i praxis aldrig ansetts utgöra hinder för en advokat att åtaga sig uppdrag att förmedla en fastighetsförsäljning eller t. o. m. yrkesmässigt driva verksamhet som fastighetsmäklare. Under årtionden har det varit för advokatsamfundets styrelse känt att det finns en del advokater, ehuru kanske

³² *Lous*, a. a. s. 100, uttrycker sig i detta avseende på ett sätt, som synes föranleda viss tvekan om hans uppfattning.

³³ A. a. s. 5—6.

³⁴ *Ib.* s. 8.

³⁵ *Ib.* s. 46.

³⁶ *Vinge*, s. 27. Bestämmelsen i 39 § i de nu gällande stadgarna skiljer sig från § 41 i 1936 års stadgar endast så till vida att orden "art och omfattning" utbyts mot "art eller omfattning", varjämte orden "hans självständiga ställning som advokat" ersatts med "hans självständighet eller eljest är oförenlig med hans ställning som advokat".

inte många, som inte bara tillfälligtvis förmedlat någon enstaka fastighetsaffär utan som stadigvarande driver sådan verksamhet, stundom genom en för detta ändamål särskilt inrättad avdelning på advokatens byrå, och mot denna företeelse *i och för sig har* styrelsen inte reagerat på något sätt.

Frågan i vad mån sådan verksamhet bör anses tillåten för en advokat och vilken betydelse detta har för utformningen av reglerna om god advokatsed skall inte närmare diskuteras här utan upptas till behandling i annat sammanhang. Här skall endast konstateras att — så länge advokatsamfundets disciplinära organ inte ändrar mening — ingenting hindrar en advokat att förmedla fastighetsförsäljningar eller t. o. m. yrkesmässigt vara verksam som fastighetsmäklare.

Spörsmålet blir då huruvida sådan verksamhet, bedriven av en advokat, kan anses hänförlig till advokatverksamheten eller ej. Vad som i förevarande sammanhang närmast intresserar är frågan huruvida advokaten även i förmedlingsverksamheten är underkastad plikten att iakttaga god advokatsed.

Ett uppdrag att söka skaffa köpare eller säljare till en fastighet kan ofta ingå som ett led i ett advokatuppdrag av större omfattning, t. ex. ett förvaltnings- eller avvecklingsuppdrag. Att uppdraget i dess helhet då faller in under advokatverksamheten torde vara ovedersägligt. Men även ett uppdrag, som helt eller väsentligen går ut på att skaffa köpare åt en klient, som vill sälja, resp. säljare åt en klient, som vill köpa, bör betraktas som ett advokatuppdrag i de fall där arbetet skall honoreras med arvode, oavsett om någon affär kommer till stånd eller ej. Tvekan synes därför kunna råda endast om sådana fall, där advokatens uppdrag har karaktären av ett rent mäklaruppdrag, för vilket det utmärkande är att mäklaren får ersättning (provision) endast om avtal kommer till stånd och i annat fall blir utan gottgörelse.³⁷

Ehuru mäklarverksamhet i och för sig måste betecknas som väsensskild från advokatverksamhet i egentlig mening, talar goda skäl för att hänföra även advokats mäklaruppdrag till advokatverksamheten, i varje fall såvitt angår plikten att iakttaga god advokatsed. Ett skäl är att när en klient överlämnar ett mäklaruppdrag till en advokat och inte till en egendomsmäklare, så sker det väl ofta just därför att han med hänsyn till de plikter som åvilar advokaten såsom sådan hyser särskilt förtroende för denne. Ett annat skäl är att klienten säkerligen ofta inte gjort klart för sig, i vilken egenskap advokaten skall vara verksam, enbart som mäklare eller jämväl som advokat. I praktiken torde de båda uppgifterna inte kunna helt särskiljas från varandra. Även om uppdra-

³⁷ Se *Beckman* i SvJT 1970 s. 605—606.

get överlämnas till advokaten såsom ett rent mäklarpdrag, kommer med nödvändighet även juridisk rådgivning ofta att åtminstone i någon mån ingå i arbetet.

Till stöd för den uppfattningen att mäklarpdragen, åtminstone i det hänseende varom här är fråga, bör hänföras till advokatverksamheten kan åberopas att advokatsamfundets styrelse i två fall, *T S A 1949 s. 28 (3:1)* och *T S A 1967 s. 16 (3)*, reagerat mot olämplig reklam för av advokater öppnade fastighetsavdelningar.

Ett ytterligare stöd för samma uppfattning synes man kunna hämta i några avgöranden i den enligt advokatsamfundets stadgar bedrivna skiljedomsverksamheten. I fallet *TSA 1954 s. 165 (2)* fann sig samfundets styrelse behörig att pröva arvoden till en advokat, som anlåtats enbart som auktionsförrättare.³⁸ I fallet *TSA 1957 s. 178 (5)* provades ett avtal om provision för en fastighetsaffär, som en advokat förmedlat. I fallet *TSA 1966 s. 367 (2)* hade en advokat, som förmedlat en fastighetsförsäljning, debiterat dels provision, dels därutöver särskilt arvode för vissa åtgärder. Skiljenämndens prövning avsåg visserligen inte provisionen utan frågan om advokatens rätt att utöver provisionen debitera särskilt arvode, men i sin domsmotivering fann skiljenämnden de åtgärder för vilka advokaten debiterat särskilt arvode falla inom "det uppdrag han i egenskap av advokat åtagit sig och för vilka fixerat arvode på provisionsbasis överenskommit". I ett fall, *TSA 1964 s. 374 (5)*, har samfundets styrelse visserligen avvisat en talan, som avsåg viss ersättning för arbete med en tillämnad fastighetsaffär, men detta synes ha berott på att ersättningen i det fallet ej ansågs utgöra vare sig advokatarvode eller mäklarprovision.

Man synes sålunda med fog kunna hävda den uppfattningen att en advokat, som är verksam för att förmedla en fastighetsaffär, därvid regelmässigt handlar i sin verksamhet som advokat och är underkastad skyldigheten att iakttaga god advokatsed, även om verksamheten i denna del inte kan betecknas som "juridisk" verksamhet. Därmed är inte sagt att det inte kan tänkas enstaka fall, där en advokats förmedling av en affär ligger så helt vid sidan av hans yrkesverksamhet, att han måste anses handla som privatperson.

Det må tilläggas att bland danska och norska advokater åtskilliga synes ägna sig åt egendomsförmedling i ofantligt mycket större utsträckning än de svenska.

I den danska naeringsloven, som infört ensamrätt till yrkesmässig fastighetsmäklarverksamhet för personer, som löst "naeringsbrev" anting-

³⁸ Fallet avsåg visserligen inte fastighetsförmedling utan förrättande av auktion men torde dock vara av intresse i detta sammanhang.

en som egendomsmäklare eller som egendomshandlare, har stadgats att denna ensamrätt ej gäller gentemot advokater. *Axel H. Pedersen* har kommenterat detta så, att "advokaterne har bevaret deres haevdvundne rettigheder til medvirken ved handel med faste ejendomme".³⁹ Även om flertalet danska advokater inte konkurrerar med fastighetsmäklarna utan begränsar sin befattning med fastighetsaffärer till att avse rådgivning och upprättande av köpehandlingar m. m., betraktas synbarligen även anskaffandet av köpare resp. säljare såsom ingående i advokatverksamheten.

I den norska lagen om eiendomsmevling av den 24 juni 1938, som kräver särskild auktorisation för utövande av fastighetsmäklaryrket, har advokaterna uttryckligen medgivits rätt att — utan särskild auktorisation som fastighetsmäklare — driva sådan verksamhet på basis av sin advokatbevilling.⁴⁰ I Norge betraktar man sålunda fastighetsförmedling såsom en till advokatycket hörande verksamhet.

2.7.2 Låneförmedling

Mot advokats verksamhet med låneförmedling — eller för att begagna *Tjernelds* och *Vinges* terminologi⁴¹ "penninganskaffning" — har man i Sverige varit än mer skeptisk än mot fastighetsförmedlingen.⁴² Däremot synes danska och norska advokater i betydande omfattning ägna sig åt sådan verksamhet, tydligen främst förmedling av teckningslån.⁴³

Även om man — såsom bl. a. *Vinge* — i princip ställer sig avvisande till att advokater medverkar vid låneförmedling, är det uppenbart att ett uppdrag att placera ett kapital (t. ex. genom utlåning) eller att söka anskaffa ett kapital genom upplåning mycket väl kan ingå i ett advokatuppdrag av större omfattning, t. ex. ett förvaltningsuppdrag.⁴⁴ Att uppdraget i så fall ingår i advokatverksamheten är höjt över varje tvivel.

Det torde i Sverige vara sällsynt att en advokat åtager sig uppdrag att söka förmedla ett lån, utan att detta åtagande ingår i ett advokatuppdrag av vidare omfattning. Frågan i vad mån en advokat bör åtaga sig ett sådant rent låneförmedlingsuppdrag skall närmare diskuteras i annat sammanhang. Säkerligen är omständigheterna ofta sådana att god advokatsed bjuder advokaten att vägra sin medverkan. I den

³⁹ *Axel H. Pedersen*, Advokatgerningen II, s. 91.

⁴⁰ *Lous* a. a. s. 90—91.

⁴¹ *Tjerneld*, s. 5 och 46; *Vinge* s. 27—28.

⁴² Se t. ex. *Forssner* i SAF 1928 s. 37.

⁴³ Se *Lous*, a. a. s. 84—90.

⁴⁴ *Vinge* talar också om "det legitima biträdet åt en klient vid ordnande av lån i bank eller dylik kreditinrättning"; s. 28.

mån skyldigheten att iakttaga god advokatsed inte lägger hinder i vägen för ett dylikt uppdrag torde man få anse i stort sett samma synpunkter som i fråga om fastighetsförmedling tillämpliga. I regel synes alltså arbetet med uppdragets utförande få betraktas som ett led i advokatverksamheten, men undantag kan tänkas, där advokaten måste anses handla som privatman.

2.7.3 Försäkringsagentur

Åtskilliga advokater är verksamma såsom agenter för försäkringsbolag. Förutsatt att denna agentverksamhet utövas helt öppet har av advokatsamfundets styrelse hittills inte rests några invändningar mot verksamheten i och för sig. Frågan om tillåtligheten av sådan verksamhet skall behandlas i ett annat kapitel. Här är blott att konstatera att det faktiskt torde vara ett rätt stort antal advokater, som innehar agenturer för försäkringsbolag, även om antalet sannolikt sjunkit, sedan försäkringsbolagen i allt större omfattning börjat begagna heltidsanställda tjänstemän som ombud.

Lous synes anse att även verksamhet som försäkringsagent möjligen kan drivas i så nära anknytning till en advokats egentliga advokatarbete, att agentverksamheten kan hänföras till hans advokatverksamhet.⁴⁵

Denna uppfattning torde — i vart fall för vårt lands vidkommande — inte kunna anses riktig. I agentverksamheten saknas det för advokatverksamheten utmärkande klientförhållandet; att beteckna försäkringsbolaget såsom advokatens "klient" förefaller mer än långsökta. Såvitt jag förstår bör därför agenturverksamheten anses ligga utanför advokatverksamheten. Åsidosätter advokaten gentemot försäkringsbolaget sina plikter som försäkringsagent, har han därmed inte åsidosatt sina plikter som advokat (har pliktförgätenheten karaktär av oredlighet, blir bedömandet ett annat; RB 8:7 första stycket). En annan sak är att advokaten, om han tar upp en försäkringsfråga med en klient, har att iakttaga de plikter som åvilar honom såsom klientens advokat.

2.8. Verksamhet som skiljeman

Vinge har betecknat skiljemannauppdragen såsom "ett inslag i den normala advokatverksamheten"⁴⁶ och i anslutning därtill utvecklat sina synpunkter på en advokats skyldigheter som skiljeman. *Forssner* har begagnat en mindre kategorisk formulering (verksamheten som skiljeman "faller ju utom det egentliga advokatarbetet"),⁴⁷ och *Lous*

⁴⁵ *Lous*, a. a. s. 58—59.

⁴⁶ *Vinge* s. 41. Jfr *Barre* i TSA 1944 s. 126.

⁴⁷ *Forssner* i Nordiska juriststämman 1926 s. 181.

har — synbarligen utan tvekan — förklarat det "ganske klart" att en advokats handlande som skiljeman "ikke på noen måte er advokatvirksomhet."⁴⁸

I *AB 1962 s. 251* har refererats ett avgörande av advokatrådet, som möjligen kan uppfattas såsom ett uttryck för den meningen att fullgörandet av ett skiljemannauppdrag ligger utanför advokatverksamheten. I detta fall hade en skiljenämnd, bestående av tre advokater och två lekmän, bestämt ett sammanlagt arvode till skiljemännen utan att ange hur stor del av arvodet som belöpte på var och en av dem. En av parterna vände sig till vederbörande kredsbestyrelse inom advokatsamfundet och begärde dess medverkan till att de tre advokaterna upplyste hur mycket av det samlade arvodet var och en av dem beräknat. Advokaterna gjorde gällande att de i sin egenskap av skiljemän inte var underkastade advokatmyndigheternas prövning. Kredsbestyrelsen ansåg sig inte kunna ålägga advokaterna att upplysa om hur arvodet fördelats mellan skiljemännen, och *AR* biträdde detta avgörande. Tänkbart är emellertid att detta inte får betraktas som något principiellt ställningstagande (jfr referatet i *AB*).

Från svensk praxis känner jag endast till två fall, som berör frågan. Det ena fallet har refererats av *Carl Lundqvist* i *TSA 1935 s. 21 (VII. 6)*. Advokatsamfundets styrelse uttalade i det fallet att den i princip ansåg det olämpligt att innehavaren av en advokatbyrå åtog sig ett uppdrag som skiljeman i en tvist, där den ena parten var ett aktiebolag, vars styrelse advokatens biträdande jurist tillhörde. Det andra fallet är refererat i *TSA 1960 s. 34 (6)*. Styrelsen uttalade i detta fall att en advokat allvarligt åsidosatt sina plikter som advokat genom att åtaga sig uppdrag som skiljeman i en tvist, i vilken den ena partens talan fördes av en hos advokaten anställd biträdande jurist. Advokaten tilldelades varning.

Dessa två fall ur svensk praxis torde emellertid inte behöva tolkas så, att styrelsen ansett en advokats verksamhet som skiljeman vara att hänföra till hans advokatverksamhet. Inte något av fallen gällde frågan hur advokaten utfört sitt skiljemannauppdrag. Vad styrelsen fann olämpligt var det förhållandet att advokaterna åtagit sig resp. skiljemannauppdrag, trots den biträdande juristens ställning i ena fallet som styrelseledamot hos den ena parten och i det andra fallet som partsombud. Till advokatverksamheten hänför sig, såvitt jag förstår, alltid frågan huruvida en advokat enligt god advokatsed kan — med hänsyn till de engagemang han själv eller hans byrå redan har — åtaga sig ett visst uppdrag, men därav synes inte utan vidare följa att detta uppdrag, om

⁴⁸ *Lous*, a. a. s. 42.

han nu är oförhindrad att mottaga det, med nödvändighet skall anses ingå i hans advokatverksamhet.

Mot skiljemannauppdragens hänförande till advokatverksamheten talar det förhållandet att en skiljeman inte företräder eller biträder någon klient. Som skiljeman har han en ren domaruppdrag. Det för advokatuppdrag typiska förtroendeförhållandet till en huvudman saknas. När en advokat fullgör ett skiljemannauppdrag, är han därför enligt min uppfattning inte verksam som advokat. För fel eller försummelser vid skiljemannauppdragets utförande torde han inte kunna göras disciplinärt ansvarig (annorlunda vid fall av oredlighet).

2.9. Allmänt påpekande

Förevarande kapitel har ägnats åt ett försök att klargöra vilka aktiviteter av en advokat, som vid tillämpningen av regeln om skyldighet att iakttaga god advokatsed kan anses ingå i hans verksamhet som advokat.

Här skall blott tilläggas att till advokatverksamheten hör inte bara de aktiviteter som utgör direkta led i arbetet för klienterna utan också alla de åtgöranden som avser organiserandet och administrerandet av advokatverksamheten. Även när en advokat vidtar åtgärder i fråga om kontorsorganisation, bokföring, samarbete med personal, annonsering m. m., handlar han i sin verksamhet som advokat och är skyldig att iakttaga god advokatsed.⁴⁹

⁴⁹ Framställningen i 2 kap. har uteslutande tagit sikte på att avgränsa det område, inom vilket plikten att iakttaga god advokatsed gäller. I länder, där advokaterna har ett mer eller mindre vidsträckt monopol även på utomprocessuell verksamhet, är det självfallet en angelägen uppgift att söka fixera gränserna för det monopoliserade området. Ett exempel är *Norge*, där enligt en lag av 1936 var och en som vill "erhvervsmessig eller til stadighet" driva "rettshjelps virksomhet" måste ha bevilling som advokat. I odelstingspropositionen till en lag 1913, som föregick 1936 års lag, gavs vissa exempel på rättshjälpsverksamhet, nämligen "meddelelse av raad og veiledning, forfattelse av kjøpekontrakter, skjøter, testamenter, egepakter og andre retthandelsdokumenter samt ansøgninger og anmeldelser til offentlige myndigheter i anliggender av rettslig betydning" (*Lous*, a. a. s. 14). *Lous* refererar i sitt arbete (s. 54 ff.) åtskilliga fall ur norsk rättspraxis i mål om olaglig rättshjälp.

En fråga, som faller utom ramen för föreliggande arbete, är huruvida man inte även vid tillämpning av stadgandet i RB 36:5 andra stycket måste göra en avgränsning av vad som skall anses falla inom ramen för en advokats advokatverksamhet. I vad mån är det förbjudet att höra en advokat som vittne om vad som förtrotts honom i hans egenskap av styrelseledamot i ett aktiebolag, fastighetsmäklare eller skiljeman? Det är möjligt att tillämpningsområdet för RB 36:5 andra stycket inte nödvändigtvis behöver vara detsamma som när det gäller att tillämpa RB 8:4 första stycket och RB 8:7 första och andra styckena.

3 KAP. DE VÄSENTLIGA RÄTTSKÄLLORNA

3.1. Sverige

Den främsta källan för kunskap om vad god advokatsed i vårt land kräver är den praxis som — både före och efter den nya rättegångsbalkens ikraftträdande — följts av Sveriges advokatsamfundets disciplinära organ, nämligen samfundets styrelse och — efter lag- och stadgeändringar 1963 — även dess disciplinnämnd. Jämväl uttalanden av styrelsen i andra sammanhang är att beakta.

Under åtskilliga decennier efter bildandet av Sveriges advokatsamfund 1887 informerades samfundets ledamöter endast sporadiskt om vad som förekommit i den disciplinära verksamheten.¹ I och med tillkomsten av advokatsamfundets tidskrift 1935 fick man ett medel för vidgad information till samfundets ledamöter. Redan i tidskriftens första häfte refererade samfundets dåvarande vice ordförande *Carl Lundqvist* ett stort antal beslut och uttalanden både från Sveriges advokatsamfund och från en del andra advokatsammanslutningar.² Under rubriken "Till tolkningen av begreppet god advokatsed" har därefter (första gången 1937) i TSA lämnats redogörelser för beslut av de disciplinära organen. Redogörelserna underställs styrelsen och numera också disciplinnämnden, innan de publiceras. I de samlingsregister till TSA, som utgivits dels för tjugårsperioden 1935—1954, dels för tioårsperioden 1955—1964, har intagits systematiserade register till dessa redogörelser, liksom också till de redogörelser som i tidskriften lämnats för praxis i arvodesärenden.

Några skrivna regler om god advokatsed har länge inte funnits i Sverige, och delade meningar har rått om nyttan och värdet av sådana skrivna regler.³ Frågan togs emellertid upp av 1959 års stadgekommitté,⁴ och sedan advokatsamfundets fullmäktige år 1967 beslutat hemställa till styrelsen att utarbeta sådana regler,⁵ framlade en av styrelsen tillsatt kommitté i mars 1969 ett preliminärt förslag till vägledande regler om god advokatsed.⁶ Förslaget diskuterades på ett allmänt advokatmöte 1969,⁷ varefter den av styrelsen tillsatta kommittén i slutet av 1969 avlämnade slutligt förslag. Sedan yttranden över förslaget avgivits dels av samfundets avdelningar, dels av disciplinnämnden, har styrelsen

¹ Se emellertid *Forssner* i SAF 1929 s. 28 ff.

² TSA 1935 s. 6—23.

³ Se därom *Wiklund* i TSA 1969 s. 263—264. Jfr ett uttalande av advokatsamfundets styrelse TSA 1958 s. 347 (i yttrande över en motion till samfundets årsmöte).

⁴ Stadgekommitténs betänkande 1961 s. 122—123.

⁵ Se TSA 1967 s. 281—285.

⁶ TSA 1969 s. 250—260.

⁷ TSA 1969 s. 260—297.

den 18 juni 1971 utfärdat regler i ämnet. Dessa regler betecknas i föreliggande arbete såsom SRGA (svenska regler om god advokatsed). SRGA utgör i allt väsentligt en kodifikation av regler, som tidigare tillämpats i praxis.

Frågan vad som i en viss situation är att anse som god advokatsed kan i sista hand komma att avgöras av HD, i den mån nämligen som disciplinnämndens beslut genom besvär av JK eller vederbörande advokat dras under denna domstols prövning (jfr RB 8:8).

Det finns också en del andra domstolsavgöranden av intresse i det sammanhang varom här är fråga.

Sveriges advokatsamfunds tryckta årsmötesförhandlingar under åren 1898—1934 (SAF), Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund (TSA) och Svensk Juristtidning (SvJT) innehåller ett stort antal artiklar, som behandlar eller bidrar till belysning av frågor om god advokatsed. Även i festskrifter o. dyl. förekommer sådana artiklar. Monografier är däremot sällsynta. Främst bör i detta avseende nämnas *Karl Axel Vinge*, Om god advokatsed. Lund 1944. Av tidigare arbeten kan nämnas *John Tjerneld*, Advokatverksamheten, Stockholm 1909, och *Georg Stjernstedt*, Brottmålsadvokaten, Stockholm 1928. Även *Bo Westman*, Advokater behövs dom?, utgiven av Sveriges advokatsamfund 1969, innehåller åtskilligt av betydelse i förevarande sammanhang.

3.2. Danmark

Ett i lag reglerat advokatväsende har funnits i Danmark betydligt längre än i Sverige.⁸

De danska advokaterna är visserligen enligt retsplejeloven § 136 förseelser i advokatverksamheten underkastade strafflagens bestämmelser om straff för tjänsteförseelser, men den disciplinära myndigheten över advokaterna utövas inte av de vanliga myndigheterna utan av advokaterna själva inom deras lagstadgade sammanslutning, Det Danske Advokatsamfund. Disciplinärmyndigheten var ursprungligen anförtrord advokatsamfundets styrelse, advokatrådet (fram till 1958 benämnt sagførrådet), men utövas sedan 1933 av ett särskilt organ, advokatnaevnet (fram till 1958 benämnt sagførraevnet). De disciplinära påföljderna är irettesaettelse, förbud mot utförande av särskilda uppdrag, böter, ej över 5 000 kronor, vilka tillfaller staten, samt suspension av rätten att utöva advokatverksamhet under högst ett år. I lindrigare fall kan användas advarsel. Därjämte förekommer att man nöjer sig med att uttala sitt ogillande (misbilligelse), vilket inte innebär någon dis-

⁸ Om det danska advokatväsendets uppkomst och historia se *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I, s. 11—38 och samma förf., Det Danske Advokatsamfund 1919—1969 s. 21—44.

ciplinär åtgärd. Beslut om disciplinStraff (dock ej böter som ej överstiger 40 kronor) kan överklagas hos vederbörande landsret (motsvarande våra hovrätter).

Även om regler om god advokatsed kommit till uttryck också i en del avgöranden av domstol, utgör advokatrådet (fram till 1958 sagførerrådets) och — efter 1933 — advokatnaevnets (fram till 1958 sagfører-naevnets) beslut och uttalanden den utan all jämförelse viktigaste källan till kunskap om vad god advokatsed i Danmark anses kräva. Beslut av dessa organ i sådana frågor publiceras regelbundet — och fortlöpande under varje år — i det danska advokatsamfundets tidskrift *Advokatbladet* (AB), fram till 1958 benämnt *Sagførerbladet* (SB).

Sedan retsplejeloven antagits 1916, upptogs inom den sedan 1886 existerande privata advokatororganisationen frågan om utarbetande av "disciplinaere vedtaegter" (disciplinära stadgar) att tillämpas inom det nya, offentligrättsliga advokatsamfund som tillskapades genom retsplejeloven. Ett utkast till "Disciplinaer-vedtaegt" utarbetades 1918 av højesteretssagfører N. H. Bache och overretssagfører J. B. Jørgensen. Detta utkast angav i 52 olika punkter förfaranden, som i princip skulle anses innebära överträdelse av advokatplikerna.⁹ Baches och Jørgensens förslag behandlades på ett allmänt advokatmöte 1918 och blev där utsatt för skarp kritik (en talare ansåg förslaget vara skrivet för "änglar"). Förslaget förkastades och återkom inte mera. Det är emellertid av stort intresse såsom belysning av hur man vid den tiden på ledande danskt advokathåll såg på ett flertal frågor om vad som kan anses vara en advokats plikt i olika situationer.

Ehuru stadgarna för Det Danske Advokatsamfund till sist inte kom att innehålla någon bestämmelse, som bemyndigade advokatrådet att utfärda en "disciplinaer-vedtaegt" (en sådan bestämmelse fanns 1919—1927), fick Baches och Jørgensens förkastade förslag från 1918 senare stor praktisk betydelse, då det i vissa delar kom att tjäna som förebild för regler om god advokatsed, som — utan särskilt stöd av lag eller stadgar — antogs av sagførerrådet år 1943. Dessa regler, "Kollegiale regler", finns publicerade i TSA 1944 s. 37—41. De ersattes 1956 med nya, av rådet utfärdade regler, nu kallade "Regler for god sagførerskik og kollegialitet". År 1958 ändrades ordet "sagførerskik" till "advokatskik". Även dessa regler har publicerats i TSA (1961 s. 219—227). I reglerna har senare gjorts vissa ändringar och tillägg. Reglerna, som i huvudsak utgör en kodifikation av redan tidigare tillämpade regler, betecknas i föreliggande arbete såsom DRGA (danska regler om god advokatsed).

⁹ Förslaget är intaget i *Axel H. Pedersen*, *Det Danske Advokatsamfund 1919-1969* s. 190—193.

Utöver nu angivna källor kan hänvisas till ett stort antal uppsatser i danska tidskrifter. Av särskild betydelse är *Axel H. Pedersens* arbete *Indledning til advokatgeringen I och II*, Kbhvn 1962—1963. Arbetet utgör andra, omarbetade upplagan av hans *Indledning til sagførergeringen*, som utkom 1951 (I) och 1953 (II). I hög grad värda beaktande är också samma författares arbete *Det Danske Advokatsamfund 1919—1969* och de båda vid retsplejelovens 50-årsjubileum 1969 utgivna volymerna "*Retsplejeloven gennem 50 år*", redigerad av O. A. Borum, Axel Graff och W. E. v. Eyben, samt "*Proceduren*", redigerad av v. Eyben.

3.3. Norge

Det norska advokatväsendet har — medan Danmark och Norge var förenade — vuxit fram och blivit reglerat i huvudsaklig Överensstämmelse med det danska. Därefter — och efter upplösningen av unionen mellan Sverige och Norge — har utvecklingen delvis gått andra vägar, även om åtskilliga, från den tidigare dansk-norska rätten härrörande drag kvarstår.¹⁰ Så som det norska advokatväsendet nu är organiserat företer det emellertid i vissa avseenden nationella särdrag.

Liksom i Danmark är rätten att utöva advokatverksamhet och villkoren för legitimation som advokat ("bevilling") reglerade i lag. Där emot har inte genom lagstiftning tillskapats någon offentligrättslig advokatorganisation. Den officiella disciplinära kontrollen är i stället anordnad därigenom att strafflagens bestämmelser om förseelser i allmän tjänst gjorts tillämpliga på advokaterna.

För bedömande av vad god advokatsed kräver torde emellertid domstolspraxis vara av underordnad betydelse. Viktigare är den rådgivande och disciplinära verksamhet som bedrivs av den privata organisationen *Den Norske Advokatforening*, till vilken de allra flesta av Norges advokater är anslutna. Föreningen grundades 1908 under namnet *Den Norske Sakførerforening* och efterträdde då en tidigare förening, *Den Norske Advokat- og Sakførerforening*, som bildats 1894. I anslutning till lagändringar 1964 ändrades föreningens namn från *Den Norske Sakførerforening* till *Den Norske Advokatforening*. Föreningens centralstyrelse (hovedstyret) gör uttalanden i frågor om god advokatsed och är utrustad med disciplinära befogenheter. De disciplinära påföljderna är advarsel, irettesettelse, böter på upp till 500 kronor (böterna tillfaller understödsföreningen) och uteslutning ur föreningen. Uttalanden avges även av kretsstyrelserna.

¹⁰ Om det norska advokatväsendets historia se *Skjelderup*, *Sakføreres stilling før, nu og fremtidig* (i *Bødiker*, *Sakførerforeningen* s. 193 f f.)

Uttalanden och beslut i frågor rörande god advokatsed har under lång tid publicerats i advokatforeningens tidskrift Norsk Advokatblad (NAB), före 1965 Norsk Sakførerblad (NSB). Fr. o. m. hösten 1970 sker publiceringen i en särskild skriftserie, kallad "Uttalelser om god advokatskikk og salaerberegning" (UGA). De sålunda publicerade besluten utgör den förnämsta källan till kunskap om vad som i Norge anses vara god advokatsed. Ett omfattande utdrag ur avgöranden och uttalanden under de första 25 åren av föreningens tillvaro har publicerats i *Henning Bødtker*, Den Norske Sakførerforening 1908—1933 s. 103—130 (hovedstyret), s. 137—168 (styret för Oslo krets), s. 169—188 (andra kretsstyrelser). Även vissa uttalanden av den tidigare advokat- og sakførerforeningens styrelse har återgivits av Bødtker (s. 189—191).

Även i Norge har antagits skrivna regler om god advokatsed. Sådana regler, kallade "Regler for god sakførerskikk og kollegialt forhold", antogs av advokatforeningens representantskap (motsvarande Sveriges advokatsamfunds fullmäktige) 1946. Vissa ändringar vid togs 1954, 1955 och 1961. Reglerna har — efter dessa ändringar — publicerats i TSA 1961 s. 228—234. År 1967 antog representantskapet nya regler, nu benämnda "Regler for god advokatskikk". Reglerna, som väsentligen utgör en kodifikation av i praxis redan tillämpade regler, betecknas i detta arbete såsom NRGÅ (norska regler om god advokatsed). En av hovedstyret tillsatt kommitté har i april 1972 framlagt ett förslag till vissa ändringar i NRGÅ.

Bland norsk litteratur av intresse må särskilt nämnas Fr. *Stang Lund*, Sakføregjeringen, Oslo 1916, nytryckt 1949, *Henning Bødtker*, Om god sakførerskikk og kollegiale forhold, Oslo 1949, *Leif S. Rode*, Forsvareren i praksis, Oslo 1949 (tryckt även i TSA 1950 s. 79 f. f.) samt *Georg Lous* Sakførerens taushetsplikt, Oslo 1960, Sakførerens edisjonsplikt, Oslo 1962, och Hva er advokatvirksomhet? Oslo 1966. Talrika uppsatser i Norsk Sakførerblad och Norsk Advokatblad är likaledes av betydelse.

3.4. Finland

Advokatväsendet i Finland blev lagligen reglerat genom en lag om advokater 1958, vilken trädde i kraft den 1 juli 1959. Regleringen skedde väsentligen med den nya svenska rättegångsbalken som förebild. Finlands Advokatförbund (på finska Suomen Asianajaliitto), vilket såsom en privat förening existerat sedan 1919, utgör efter lagregleringen en offentligrättslig organisation med i stort sett samma uppgifter som Sveriges advokatsamfund. De disciplinära befogenheterna utövas av förbundets styrelse.

År 1962 fastställde Finlands Advokatförbund "Anvisningar angående reklam för advokatverksamhet".¹¹ Vid advokatförbundets möte i juni 1972 har dessa anvisningar ersatts av nya bestämmelser, som i huvudsak överensstämmer med de tidigare gällande men innebär några nyheter. De nya bestämmelserna betecknas i detta arbete såsom FRR (finska regler om reklam). Samtidigt har advokatförbundet stadfäst vägledande regler om god advokatsed. Dessa regler, som i föreliggande arbete betecknas som FRGA (finska regler om god advokatsed), har utarbetats med motsvarande svenska regler som förebild och överensstämmer i flertalet avseenden med SRGA, om ock delvis med annan redaktionell utformning.

Finlands Advokatförbunds tidskrift, *Defensor Legis*, har under årens lopp innehållit åtskilligt material, som kunde vara av intresse i förevarande sammanhang. Sedan lång tid tillbaka trycks emellertid praktiskt taget allt på finska språket och är därför svårtillgängligt för en svensk läsare.

3.5. Västtyskland

Det västtyska advokatväsendet är numera reglerat genom Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO) av den 1 augusti 1959, som trätt i kraft den 1 oktober samma år.¹² BRAO innehåller ett flertal bestämmelser om advokaternas skyldigheter.

Enligt BRAO är advokaterna offentligrättsligt organiserade i advokatkamrar (Rechtsanwaltskammer), som var och en består av samtliga advokater inom en viss Oberlandesgerichts (motsvarande vår hovrätt) domkrets. Varje advokatkammare väljer sin styrelse (Vorstand), vars främsta uppgift är att utöva tillsyn över kammarens ledamöter och vaka över att de fullgör sina plikter samt att meddela ledamöterna råd och anvisningar. Advokatkamrarna är sammanslutna till en för hela riket gemensam Bundesrechtsanwaltskammer,¹³ som enligt § 177 BRAO bl. a. har att i riktlinjer fastställa den allmänna uppfattningen i frågor rörande utövningen av advokatverksamheten. Sådana riktlinjer har av Bundesrechtsanwaltskammer fastställts i maj 1963. De innehåller inte mindre än 79 paragrafer. Riktlinjerna har i december 1966 i några avseenden ändrats. Dessa regler utgör — vid sidan av lagbestämmelser i BRAO och andra lagar — det viktigaste rättesnöret för de tyska advo-

¹¹ Se därom *Wiberg i TSA* 1962 s. 567—569.

¹² Beträffande tidigare förhållanden se *Dix i SAF* 1928 s. 67—90 samt *Bremberg i TSA* 1939 s. 68—85. I fråga om nu gällande ordning se *Fischler i TSA* 1959 s. 342—354.

¹³ Från Bundesrechtsanwaltskammer har man att skilja Deutscher Anwaltverein, som utgör en privat sammanslutning av Västtysklands advokater.

katernas verksamhet. I föreliggande arbete betecknas de av Bundesrechtsanwaltskammer fastställda riktlinjerna såsom TRGA (tyska regler om god advokatsed).

En annan viktig rättskälla är de avgöranden som träffas i den disciplinära verksamheten. För denna verksamhet finns en särskild organisation av disciplindomstolar. Första instans är Ehrengericht, som består uteslutande av advokater. I andra instans dömer Ehrengerichtshof für Rechtsanwälte, som består av två domare och tre advokater. I högsta instans dömer en specialavdelning av Bundesgerichtshof, Senat für Anwaltssachen, bestående av domstolens president, tre domstolsledamöter och tre advokater.

Disciplinförfarandet är ordnat enligt straffprocessuella principer, och som åklagare fungerar allmän åklagare.

De disciplinära påföljderna är varning (Warnung), tillrättavisning (Verweis), böter upp till 10 000 DM och uteslutning. I ringa fall kan en advokatkammares styrelse låta bero vid en anmärkning (Rüge), som inte utgör något disciplinstraff. -

Bundesrechtsanwaltskammers presidium utger fortlöpande tryckta rättsfallssamlingar, "Ehrengerichtliche Entscheidungen", innehållande referat av ett stort antal avgöranden i alla tre instanserna. Självfallet utgör dessa rättsfallssamlingar ett högst betydelsefullt material. Ett närmare inträngande i detta mycket omfattande material har jag emellertid bedömt såsom alltför tidsödande för att jag skulle kunna ge mig i kast därmed. Av samma skäl har jag inte heller ansett mig ha möjlighet att mera ingående fördjupa mig i den omfattande tyska litteraturen på området.

3.6. England

Ett karakteristiskt drag för advokatväsendet i England är att man där alltfjämt bibehållit den klassiska uppdelningen av advokaterna i två kategorier, i England benämnda *barristers* och *solicitors*, av vilka man tänker sig den förstnämnda kategorien närmast såsom självständiga organ för rättskipningen, medan den andra fungerar såsom parternas ombud och sysslomän.¹⁴

Barristers är sammanslutna i fyra självständiga advokatföreningar, de s. k. Inns of Court, som existerat åtminstone sedan 1400-talet (Gray's Inn, Lincoln's Inn, Inner Temple och Middle Temple). Varje Inn har sin styrelse (the Benchers).

¹⁴ Samma uppdelning förekommer i andra länder. I Frankrike skiljer man mellan *avocat* och *avoué*, i Italien mellan advokat och prokurator. I Italien är skillnaden dock mindre skarp. Alla advokater är där också prokuratorer, men det finns prokuratorer, som inte är advokater.

De fyra Inns har bildat två gemensamma organ, The General Council of the Bar och The Senate.

The General Council of the Bar, i det följande benämnt rådet, bildades 1895. Rådet utövar genom sin kommitté för god advokatsed och genom sin sekreterare en mycket omfattande rådgivande verksamhet bland barristers. Rådets uttalanden av mera allmänt intresse publiceras i årsberättelser (Annual Statements), som utgör en utomordentlig viktig källa för kunskap om vad som är god advokatsed bland barristers.

Den disciplinära myndigheten över barristers har länge utövats av the Benchers i vederbörande Inn, men för denna uppgift har nyligen in-rättats det andra gemensamma organet, The Senate, som utövar den disciplinära verksamheten genom en särskild Disciplinary Committee.¹⁵

Såsom källa för kännedom om vad som är god advokatsed för barristers har vid föreliggande arbete huvudsakligen begagnats en av rådets sekreterare W. W. Boulton utgiven bok, A Guide to Conduct and Etiquette at the Bar of England and Wales, femte upplagan utkommen 1971.

Om den andra gruppen av advokater, solicitors, finns sedan länge en omfattande lagstiftning. Den grundläggande lagen är numera Solicitors Act 1957 med däri gjorda ändringar. Därtill knyter sig ett stort antal bestämmelser i särskilda "Rules", utfärdade med stöd av Solicitors Act. Flertalet av dessa bestämmelser är i förevarande sammanhang av intresse.

Solicitors är visserligen fria yrkesutövare men betraktas ändå såsom "officers of the Supreme Court" och kan på den grund bli föremål för bestraffning från domstols sida. Av vida större praktisk betydelse är emellertid den disciplinära verksamhet som organiserats i annan ordning.

Solicitors sammanslutning heter The Law Society. Sammanslutningen bildades 1831 men fick sitt nuvarande namn 1903. The Law Society är en privat sammanslutning, och medlemskap är inte obligatoriskt (omkring 84 % av alla solicitors är emellertid medlemmar). Trots sin karaktär av frivillig sammanslutning har The Law Society i lag utrustats med betydelsefulla offentlighetsliga befogenheter i skilda avseenden (exempelvis kan nämnas att ingen solicitor har rätt att praktisera utan särskilt tillstånd, s. k. practising certificate, av The Law Society).

The Law Societys styrelse, the Council, har inte några disciplinära befogenheter men utövar en mycket betydelsefull rådgivande och vägle-

¹⁵ Se härom närmare *Coldstream* i NAB 1970 s. 113—114.

dande verksamhet bland solicitors. De viktigaste uttalandena publiceras i *The Law Society's Gazette*.

De disciplinära befogenheterna över solicitors utövas av ett särskilt offentlighetsrättsligt organ, the Disciplinary Committee, helt fristående från *The Law Society*. Kommitténs medlemmar utses av en hög domare, the Master of the Rolls, bland praktiserande solicitors, som är eller varit medlemmar av *The Law Society's* styrelse (the Council). De disciplinära påföljderna är tillrättavisning, böter upp till 750 £, som tillfaller staten, suspension av rätten att praktisera samt förlust av legitimationen ("striking off the roll"). En solicitor kan också åläggas att betala kostnaderna.

Ehuru *The Law Society* inte har några lagstadgade disciplinära befogenheter, riktas klagomål mot solicitors normalt till *The Law Society*, vars styrelse i första hand prövar saken och, om den finner skäl därtill, anhängiggör ärendet hos the Disciplinary Committee. Klaganden kan emellertid också vända sig direkt till denna kommitté. Kommitténs beslut kan överklagas hos viss domstol och — efter tillstånd — hos högre rätt.¹⁶

Såsom huvudsakliga källor för kännedom om de i England utfärdade bestämmelserna rörande solicitors' skyldigheter, de avgöranden som träffats av domstolarna och the Disciplinary Committee samt de uttalanden som gjorts av styrelsen för *The Law Society* har jag begagnat *Cordery, Law relating to Solicitors*, 6th ed., London 1968, utg. av Graham J. Graham-Green och Duncan S. Gordon, samt *Sir Thomas Lund, A Guide to the Professional Conduct and Etiquette of Solicitors*, London 1960.

3.7. Amerikas Förenta Stater

De amerikanska advokaterna betraktas liksom solicitors i England som "officers of the Court", vilket bl. a. innebär att domstol kan ådöma en advokat disciplinstraff.¹⁷ Någon offentlighetsrättslig advokatororganisation finns inte, men frivilliga advokatsammanslutningar har bildats i olika stater, och för hela landet finns sedan 1878 en gemensam förening, American Bar Association, som med åren fått allt större betydelse, bl. a. just för utformningen av regler om god advokatsed.

Redan 1908 antog American Bar Association skrivna regler om god advokatsed, "Canons of Professional Ethics", innehållande 47 "Canons". Efter ett omfattande arbete av en speciell kommitté framlades ett förslag till ny "Code of Professional Responsibility" i januari 1969,

¹⁸ Se *Coldstream*, a. a. s. 115.

¹⁷ I detta sammanhang bör beaktas att praktiskt taget alla domare varit advokater.

och med vissa ändringar blev förslaget antaget i augusti 1969, varefter de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 1970. I föreliggande arbete betecknas 1908 års Canons såsom ARGA 1908 och 1969 års "Code of Professional Responsibility" såsom ARGA 1969 (amerikanska regler om god advokatsed av resp. år).

1969 års bestämmelser är utomordentligt utförliga. De är utformade så, att i nio särskilda Canons kortfattat uttryckts vissa allmänna principer. Under var och en av dessa Canons följer sedan först ett antal s. k. "Ethical Considerations" (förkortas EC) i en mängd olika punkter och därefter — likaledes under varje Canon — ytterst detaljerade "Disciplinary Rules" (förkortas DR), vilka säges ange "the minimum level of conduct below which no lawyer can fall without being subject to disciplinary action".

3.8. Internationella regler

Den internationella advokatsammanslutningen International Bar Association (IBA) antog på sin kongress i Oslo 1956 en "International Code of Ethics", som därefter undergick viss ändring på en kongress i Mexico City 1964. Innehållet i de sålunda antagna reglerna har återgivits och kommenterats i en av IBA 1970 utgiven bok, *Sir Thomas Lund, Professional Ethics*. I reglerna (punkt 1) sägs uttryckligen att de inte avser att "ta över" de nationella regler som finns. IBA-reglerna, som i föreliggande arbete betecknas såsom IRGA (internationella regler om god advokatsed), har i svensk översättning presenterats av *Arthur Boström* i TSA 1956 s. 103—109. På engelska har reglerna intagits i NSB 1956 s. 209—211 och på danska i SB 1956 s. 297—299.

När IBA antagit dessa regler, har det skett i den förhoppningen att de skall bli ett internationellt godtagat rättesnöre för en advokats uppträdande, rättigheter och förpliktelser i alla fria länder och tjäna såsom förebild för nationella och lokala kodex på advokatetikens område.¹⁸

4 KAP. ALLMÄNNA SYNPUNKTER VID UTFORMANDET AV REGLER OM ADVOKATS PLIKTER

När man jämför de regler som i olika länder gäller i fråga om advokaternas skyldigheter, frapperas man av i hur stor utsträckning grundsynen är densamma.¹ Ändock kan man inte undgå att konstatera betydande

¹⁸ *Boström*, a. a. s. 104.

¹ I *Lund, Professional Ethics* s. 18 säger förf. att advokaterna i många länder "throughout the world" har för sig själva uppställt "substantially the same standards of professional ethics".

de olikheter i skilda avseenden. Delvis bottnar dessa olikheter i divergerande uppfattningar om advokatens ställning i rättskipningen och rättslivet över huvud taget.

I vissa länder kom advokaterna, sedan statsmakterna funnit sig böra lagligen reglera advokatväsendet, att betraktas som ämbetsmän. Så var fallet i Tyskland, till dess att i 1878 års Rechtsanwaltsordnung (den första författning som reglerade advokatväsendet i hela tyska riket) fastslogs att advokatycket är ett fritt yrke.² I Danmark och Norge bestämdes genom författningar 1809 och 1810 att alla advokater och prokuratorer skulle förses med beställningar som ämbetsmän, underskrivna av konungen.³ Denna advokaternas ämbetsmannaställning upphörde i Norge 1857 och i Danmark 1868.⁴ Sedan dess är advokatverksamheten i dessa länder ett fritt yrke, låt vara att yrkets utövande förutsätter legitimation, som meddelas av resp. justitiedepartement.

Det är givet att om man betraktar advokaterna som ämbetsmän, så influerar en sådan uppfattning på utformningen av regler om advokaternas plikter. Eftersom denna uppfattning sedan länge är övergiven i Tyskland, Danmark och Norge, och då den är helt främmande för advokatlagstiftningen i Sverige och Finland, torde de regler om god advokat sed som nu gäller i dessa länder knappast vara påverkade av sagda uppfattning.

Av vida större betydelse för gestaltningen av reglerna om en advokats plikter har varit uppfattningen att advokatens uppgift i första hand inte är att tillvarataga klientens intressen; advokaten har i stället betecknats såsom "ett organ för rättsvården" eller "ett rättskipningsorgan". Denna uppfattning kom till uttryck i 1878 års tyska Rechtsanwaltsordnung och råder officiellt alltiämt i Tyskland. I 1936 års nazistiska Reichrechtsanwaltsordnung, som avlöste 1878 års lag, stadgades inledningsvis om advokatens uppgift bl. a.: "Sein Beruf ist kein Bewerbe sondern Dienst am Recht",⁵ och i 1959 års nu gällande Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO) lyder § 1: "Der Rechtsanwalt ist ein unabhängiges Organ der Rechtspflege". I § 2 stadgas: "(1) Der Rechtsanwalt übt einen freien Beruf aus. (2) Seine Tätigkeit ist kein Gewerbe".⁶

Denna uppfattning av advokaten såsom ett rättskipningsorgan och av advokatycket såsom ett kall har tjänat som motivering för åtskilliga av de regler som i Tyskland gäller beträffande advokatplikterna.

² Se *Bremberg* i TSA 1939 s. 71—72.

³ Om den tidigare utvecklingen i Danmark och Norge se *Skjelderup* s. 193—198 samt *Axel H. Pedersen*, *Advokatgerningen* I s. 16—25.

⁴ *Skjelderup* s. 198, *Axel H. Pedersen*, a. a. s. 33.

⁵ Se *Bremberg* i TSA 1939 s. 76.

⁶ Se *Fischler* i TSA 1959 s. 343.

Den tyska uppfattningen om en advokats ställning spred sig till de nordiska länderna. Sedan Sveriges advokatsamfund såsom en privat sammanslutning bildats 1887, höll dess förste vice ordförande *Philip Leman* (sedermera ordförande 1896—1904) ett föredrag vid samfundets årsmöte 1889 och yttrade bl. a.: "För att höja och främja det svenska advokatståndet måste de svenske advokaterne framför allt söka höja sig sjelfve; de måste städe ihågkomma, att de ej äro yrkesidkare, utan att de, om ock ännu ej offentligen erkände, äro rättens organ, hvilka för rättens förverkligande hafva en fullt ut så vigtig funktion som domarne". I fortsättningen manade Leman advokaterna att alltid ha "sitt höga kall" för ögonen.⁷

Lemans uttalande var säkerligen direkt påverkat av den tyska uppfattningen. I detta antagande bestyrkes man av uttalanden i *Tjernelds* skrift *Advokatverksamheten*, utgiven 1909. Tjerneld, som var advokatsamfundets förste sekreterare (1897—1920), framhöll i denna skrift Tyskland såsom föregångslandet i fråga om advokatväsendet och underströk advokatens ställning som "ett rättsorgan". Några år tidigare (1904) hade advokatsamfundet utlyst en pristävlan för att få fram en skrift närmast om överrättsförfarandet, och denna pristävlan resulterade i att priset 1905 tillföll häradshövdingen, f. d. revisionssekreteraren *R. Waern* i Svenljunga. I den prisbelönda tävlingsskriften⁸ framhöll förf. inledningsvis vikten av att ha advokater, som kan samverka med domstolarna till ett med den materiella rättvisan i möjligaste mån överensstämmande resultat eller m. a. o. "liksom domstolarne tjäna som *organ* för rätten".

Uppfattningen av advokaten såsom ett organ för rätten eller rättsskipningen går sedan igen hos praktiskt taget alla advokater, som under de första årtiondena av 1900-talet intog en ledande ställning inom Sveriges advokatsamfund eller eljest framträdde inför offentligheten.⁹

I *Stjernstedts* bok *Brottmålsadvokaten*, utg. 1928, fastslås såsom tämligen axiomatiskt att brottmålsadvokatens verksamhet, liksom varje advokats verksamhet, bör ingå såsom "ett led i rättsordningen och upprätthållandet av samhällsintresset", varför brottmålsadvokaten i främsta rummet bör uppfatta sig själv som "en rättsordningens och samhälls-

⁷ Se *Wiklund* i TSA 1962 s. 76.

⁸ SAF 1910 s. 65—142.

⁹ Som exempel kan nämnas *Tom Forssner* (samfundets ordförande 1920—1933) i *Nordiska Juriststämman* 1926 s. 159—160 (advokatycket ett självständigt yrke med "egna viktiga och ofta höga uppgifter"), *Thure Essén* i SAF 1932 s. 33 ("organ i rättsvårdens tjänst och ett led i rättstillämpningen"), *Carl Lundqvist* i TSA 1935 s. 7 ("en tjänare till rättsskipningens fromma") samt *Axel Forssman* (samfundets ordförande 1933—1937) i TSA 1937 s. 291 ("organ för rättsskipningen").

intressets tjänare".¹⁰ *Vinge* har betecknat advokaten såsom "ett organ i rättfärdighetens tjänst",¹¹ såsom "en rättsordningens och samhällsintressenas tjänare"¹² och såsom "rättens organ".¹³

Även i förarbetena till rättegångsbalken finner man uttryck för den uppfattningen att advokaten är ett rättskipningens organ. Sålunda uttalade processkommissionen bl. a.: "Det framstår därför såsom en plikt för det allmänna att sörja för att det viktiga rättsskipningsorgan, som rättsbildade sakförare utgöra, finnes tillgängligt och fungerar tillfredsställande".¹⁴ I annat sammanhang framhöll kommissionen att den särskilda disciplinära kontrollen förestavades av att advokaterna skulle utgöra "ett rättsskipningsorgan" med lagligen reglerad ställning.¹⁵

I de andra nordiska länderna har enahanda uppfattning framförts. *Axel Bang* har sagt att advokaten utövar "en offentlig Funktion i Retsplejens Tjeneste",¹⁶ och *Axel H. Pedersen* betecknar advokaten såsom "et organ i retsplejens tjeneste"¹⁷ eller som "et organ for retsplejen".¹⁸ *Stang Lund* framhåller att advokaten visserligen skall tillvarata och främja klientens rättsliga intressen, "men som et ledd i rettens håndhævelse og som et organ i rettfærdighetens tjeneste".¹⁹ I Finland har *Salmiala* starkt understrukit advokatens ställning såsom rättskipningsorgan.²⁰

Den sålunda hävdade uppfattningen har emellertid inte stått oemotsagd. När den Norske Sakførerforening firade sitt 25-årsjubileum 1933 och då höll en bankett, uppehöll sig kvällens officiella talare i hög grad vid advokatens höga kall såsom en sanningens tjänare och en rättfärdighetens stridsman. De högstämde orden blev för mycket för dåvarande regeringsadvokaten Kristen Johansson, som vid kaffet grep till orda och yttrade ungefär följande: "Her tales det op ad vegger og ned ad stolper om att sakførerens første plikt er å virke for rett og rettfærdighet! ... For noget sludder, Mine Herrer! Sakførerens første og største opgave er å vinne sin klients sak."²¹

Dylika kritiska uttalanden mot tesen om advokaterna som organ i rättens eller rättfärdighetens tjänst och om advokatycket såsom ett kall

¹⁰ *Stjernstedt* s. 32.

¹¹ *Vinge* s. 14 och s. 16.

¹² *Vinge* s. 43.

¹³ *Vinge* s. 101.

¹⁴ Processkommissionen s. 208—209

¹⁵ *Ib* s. 214.

¹⁶ SB 1924 s. 87.

¹⁷ *Axel H Pedersen*, Advokatgerningen I s. 87 och s. 197.

¹⁸ *Ib*. s. 115.

¹⁹ *Stang Lund* s. 30.

²⁰ Se *Hellström* i TSA 1938 s. 13—14.

²¹ *Lous*, Edisjonsplikten s. 7.

har också gjorts av andra advokater. Sedan Thure Essén vid advokatsamfundets årsmöte 1932 hållit ett föredrag över ämnet "Reklam eller icke för advokatverksamhet?" och därunder fällt det tidigare citerade yttrandet, blev han motsagd av bl. a. Erik Berglund, som reagerade mot en "förgudning av advokatycket" och betraktade advokatverksamheten i högre grad som ett yrke än som ett kall.²² Liknande synpunkter utvecklades av *Karl Adolphson* i TSA 1937.²³

Över huvud taget har inom advokatsamfundet alltid funnits ledamöter, som ansett att styrelsen sett alltför "idealiskt" på advokatverksamheten och alltför mycket intresserat sig för upprätthållandet av god advokatsed men däremot i alltför ringa grad vinnlagt sig om yrkets ekonomi.²⁴ De danska, norska och svenska advokattidskrifterna har särskilt under det senaste decenniet kommit att i allt vidare omfattning — och i väsentligt större utsträckning än tidigare — innehålla artiklar, som uteslutande behandlar de rent företagsekonomiska aspekterna på advokatycket och möjligheterna att rationalisera arbetet och göra detsamma mer lönande.²⁵ Sedan något decennium tillbaka bedriver de nordiska advokatorganisationerna själva ett allt mer intensifierat arbete, som direkt tar sikte på rationalisering av advokatverksamheten och förbättring av yrkets lönsamhet.

Denna utveckling sammanhänger säkerligen med en förändrad syn på advokatens ställning. I varje fall bland medelålders och yngre advokater torde det numera vara svårt — för att inte säga omöjligt — att finna någon som skulle vilja instämma i Philip Lemans ord från 1889, att advokaterna "ej äro yrkesidkare" utan "rättens organ", vilka alltid bör ha "sitt höga kall" för ögonen. Tvärt emot vad som i BRAO sägs om att advokaten är "ein Organ der Rechtspflege" och hans verksamhet "kein Gewerbe", är den dominerande uppfattningen bland Västtysklands advokater numera troligen den, att advokatverksamheten är en förvärvsverksamhet, en näring, en rörelse eller ett yrke som alla andra. Med all säkerhet gäller detta också i våra grannländer. Som ett exempel må anföras ett yttrande av høyesterettsadvokat Ole Borge (ordförande i styrelsen för Oslokretsen av Den Norske Advokatforening) vid föreningens representantskapsmöte 1967: "La os vaere enige om at vi driver vår

²² SAF 1932 s. 45—47.

²³ TSA 1937 s. 192—193.

²⁴ Se *Winberg* i TSA 1962 s. 313—320.

²⁵ Se för Sveriges vidkommande t. ex. *Arthur Boström*, Företagsekonomi för advokater, TSA 1961 s. 169—184, *Stig Sohlberg*, Advokatycket i en föränderlig värld, TSA 1966 s. 3—10, *Bure Malmström*, Något om juristlöner och advokatin-komster, TSA 1966 s. 11—16, *Arthur Boström*, Advokaternas Public Relations, TSA 1967 s. 293—302 och *Bure Malmström*, Varför har advokater inte högre inkomster? i TSA 1967 s. 303—314.

profesjonelle virksomhet ikke som utøvelse av et kall, men med næringsmessig målsetning".²⁶

Den förändrade inställningen har förmodligen flera orsaker. Vår tid är över huvud taget mer materialistisk än en gångens tid, och det anses alltmer verklighetsfrämmande att beteckna vissa yrken som "kall". Inom flera yrken (t. ex. bland läkare och sjuksköterskor) undanber man sig numera bestämt denna beteckning, som man närmast betraktar som en förevändning för att hålla yrkesutövarnas ekonomiska villkor nere.

Till den förändrade synen på advokatens ställning har säkerligen också bidragit det förhållandet att advokaternas verksamhet under 1900-talet i så väsentlig mån förskjutits från det processuella till det utomprocessuella området. Ju mindre advokaterna uppträder i rättegångar och ju mer de ägnar sig åt att biträda i utomprocessuella angelägenheter, inte minst vid avtal och uppgörelser inom affärlivet, desto mer konstlat ter det sig att åsätta dem etiketten "rättskipningsorgan". Vill man behålla det betraktelsesättet, får det under alla omständigheter rimligen begränsas till de fall där advokaten är verksam inom rättskipningen.

Att man betecknar advokaten såsom ett rättskipningsorgan, när han är verksam i en process, är i viss mån förståeligt när det gäller länder, i vilka man har advokatmonopol, och särskilt om man också infört advokattvång, såsom t. ex. är fallet i högre domstolar i Tyskland. Advokaten är i sistnämnda fall ett enligt lag nödvändigt led i rättskipningen. Annars synes beteckningen "organ" för rättskipningen föga adekvat. Något statligt organ är advokaten i varje fall inte. Beteckningen rättskipningsorgan leder lätt till den missuppfattningen att advokaternas uppgift skulle vara att tjäna rätten som domarnas direkta medhjälpare.²⁷

Bomgren har framhållit att den romerska rätten klart insåg att advokatens egentliga uppgift är att förhjälpa parten till seger, att kämpa för dennes intressen men icke att såsom en domstolens medhjälpare med objektiv kyla återge processmaterialet.²⁸ I viss motsättning mot *Axel H. Pedersen*, som uttalat att vid intressekollisioner hänsynen till statsmakten, offentliga myndigheter och domstolarna ofta måste gå före hänsynen till klienten,²⁹ har *Bomgren* hävdat att, förutsatt att klientens syfte är lagligt och tillbörligt samt förutsatt att man söker uppnå det med lagliga och eljest tillåtna medel, klientens intresse går före statsmaktens och domstolarnas.³⁰

²⁶ NAB 1967 s. 128. Jfr *Fischler* i TSA 1959 s. 343. Se också *Halvorsen* i NAB 1969 s. 28.

²⁷ Se *Forssner* i Festskrift tillägnad Erik Marks von Würtemberg, s. 179.

²⁸ *Bomgren*, Advokatväsendet, TSA 1937 s. 70—71.

²⁹ *Axel H. Pedersen*, Sagföreggeringen I s. 50.

³⁰ *Bomgren* i TSA 1951 s. 119—120.

Lous har kommit fram till att advokaten först och främst skall intressera sig för att vinna sin klients sak och att *Kristen Johansson* alltså var "i större pakt med realitetene" än de officiella jubileumstalarna 1933.³¹ *Bo Westman* har med synnerlig skärpa reagerat mot att man betecknar en advokat såsom ett organ för rättsvården, när han är verksam som försvarare i brottmål.³² *Westman* har också framhållit att det inte tillkommer rättegångsombudet i en process att sträva efter att sanningen eller rättvisan skall vinna och att det inte är advokatens utan domstolens sak att döma.³³

När framstående representanter för Sveriges advokatsamfund på sin tid drev tesen om advokaten såsom ett rättskipningens eller rättens organ, får detta ses mot bakgrunden av de bedrövliga förhållanden som kännetecknade det svenska advokatväsendet vid tiden för advokatsamfundets bildande. Nya lagberedningen gav i sitt år 1884 avgivna betänkande en sannskyldig skräckskildring av sakföreläggandets tillstånd i vårt land.³⁴ Det är inte förvånande att de män, som gjorde till sin uppgift att sanera förhållandena, var mottagliga för den tyska uppfattningen om advokaten såsom ett organ för rättskipningen.

För egen del ansluter jag mig i sak till *Westmans* uppfattning. Man står enligt min mening inte på verklighetens mark, om man säger att advokatens roll i processen är att fungera som ett organ för rättskipningen. Advokaten är anlitad av parten för att hjälpa denne, och det är detta som är hans uppgift.

Att den nu diskuterade frågan här behandlats så pass utförligt beror på dess samband med gestaltningen av begreppet god advokatsed. De advokater i de nordiska länderna, som så starkt framhåvt advokaten såsom ett rättens eller rättskipningens organ, är i stor utsträckning samma män, som lett eller deltagit i den disciplinära verksamheten inom advokatororganisationerna, och det vore mer än underligt, om inte deras uppfattning skulle ha påverkat deras inställning till frågan om vad god advokatsed bjuder. På flera punkter finner man avgöranden, där detta förhållande klart kan påvisas.

Såvitt angår reglerna om advokatens uppträdande i rättegång torde emellertid motsättningen mellan de två uppfattningarna inte vara av större praktisk betydelse. Även om man i advokaten inte ser ett rättskipningens organ utan en partens medhjälpare, är det under alla omständigheter klart att advokaternas medverkan faktiskt är oumbärlig i rättskipningen och att dess kvalitet i själva verket är i hög grad be-

³¹ *Lous*, Edisjonsplikten s. 9.

³² *Westman* i TSA 1953 s. 297—299.

³³ *Westman* i TSA 1955 s. 19—20.

³⁴ Se därom *Wiklund* i TSA 1962 s. 70—71.

roende av advokaternas insatser och av det sätt på vilket dessa insatser göres. Ledstjärnan för alla regler om god advokatsed måste vara att advokaten skall utöva sin verksamhet på det sätt som, ur samhällsmedlemmarnas synpunkt är det bästa.³⁵ Advokaternas medverkan i rättskipningen skall vara ägnad att främja en god rättskipning, inte att hindra, försvåra eller försämra densamma. Dessa synpunkter torde — om ock inte helt — leda till i stort sett samma regler om god advokatsed i rättegång, vare sig man betraktar advokaten såsom ett rättskipningsorgan eller såsom klientens medhjälpare.

Uppfattningen om advokaten såsom ett rättens eller rättskipningens organ torde därför ha haft sin största praktiska betydelse därigenom att den satt sin prägel på gestaltningen av reglerna om god advokatsed i andra avseenden än i fråga om utförandet av talan i rättegång. Alldeles påtagligt är exempelvis att nämnda uppfattning i väsentlig mån medverkat till den i alla länder mycket restriktiva inställningen till reklam för advokatverksamhet. Likaså har samma uppfattning otvivelaktigt legat till grund för de regler man uppställt i syfte att värna om advokatkårens anseende eller — för att begagna Vinges terminologi — ståndets värdighet.³⁶ I TRGA § 1 sägs under (2) att advokaten är skyldig att inom och utom yrkesutövningen visa sig värdig den aktning och det förtroende som advokatens ställning kräver, och med uttrycket "advokatens ställning" åsyftas otvivelaktigt hans ställning som "ein Organ der Rechtspflege" enligt BRAO § 1. Enligt NRGAs § 2 skall en advokat i sitt yrke uppträda sakligt och korrekt och "på en måte som er forenelig med standens verdighet och yrkets tarv".³⁷ Alldeles särskilt tydligt är att man i länder, där man i stor utsträckning har möjlighet att disciplinärt ingripa mot advokater på grund av deras beteende i privatlivet, ansett detta motiverat just av advokatens ställning såsom ett rättens eller rättskipningens organ.

Även om man — i likhet med mig — inte vill acceptera uppfattningen att advokaten är ett rättskipningens organ, betyder detta inte ett utdömande av alla de regler, som främst motiverats med denna uppfattning. Tvärtom förhåller det sig så, att många av dessa regler lika väl kan motiveras på annat sätt. Sålunda behöver man inte tillgripa konstruktionen "rättskipningsorgan" för att finna "klientfiske" eller braskande reklam från en advokats sida stridande mot god advokatsed.

³⁵ Se *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 55.

³⁶ *Vinge* har ägnat ett helt kapitel åt ståndets värdighet (s. 101—107), och som grund för de regler *Vinge* nämner åberopas just advokatens ställning såsom "rättens organ".

³⁷ I 1972 års förslag till ändringar i NRGAs föreslås emellertid en enklare formulering; den nuvarande betecknas såsom "noe pompøs".

Lika litet behöver denna konstruktion tillgripas för att motivera krav på att en advokat i sin verksamhet skall uppträda sakligt och korrekt och avhålla sig från uppförande, som kan menligt inverka på aktningen och förtroendet för advokatkåren (se SRGA 2 §). Vilken yrkeskår har inte intresse av att dess medlemmar åtnjuter aktning och förtroende? Många av de regler för god advokatsed, som utformats i praxis eller i skrivna bestämmelser, vilar i själva verket på mera rationella grunder än på tesen om advokaten såsom ett rättskipningsorgan.

Såsom framgår av det föregående har man betecknat advokaterna inte bara som "rättskipningsorgan" utan också som "rättens organ", "organ i rättfärdighetens tjänst" eller liknande uttryck. En engelsk domare, Sir Edward Abbot Parry, har t. o. m. betecknat advokaten såsom "prästen i rättfärdighetens tempel".³⁸ Ehuru dessa uttryckssätt är onödigt högstämnda och i viss mån ägnade att skymma blicken för vad som är advokatens främsta uppgift, nämligen att efter bästa förmåga tillvarataga klientens intressen, är det klart att advokaternas verksamhet i högsta grad kan bidra till att främja rättskaffenshet och hederlighet i rättslivet. Rättslivet är någonting som till allra största delen levs utanför domstolarnas väggar; det omfattar i vidsträckt mening alla rättshandlingar mellan medborgarna inbördes eller mellan dem och det allmänna. Samhällsutvecklingen och inte minst den allt mer omfattande statliga regleringen av medborgarnas förhållanden har lett till att advokaternas medverkan i "rättslivet utom rätta" blivit allt mer betydelsefull, för att inte säga nödvändig.

Uppenbarligen är det ett allmänt intresse av högsta vikt att handlandet i rättslivet i så hög grad som möjligt präglas av rättrådighet och hederlighet, att sunda metoder begagnas och att alla slag av lurendrejeri eller ohederlighet motarbetas. Här har advokaterna ett stort ansvar. Deras medverkan krävs ofta i angelägenheter av utomordentlig betydelse för enskilda människor. Av advokaterna måste fordras att de medverkar på ett sätt som främjar hederlighet och redbarhet inom rättslivet, inte på ett sätt som verkar i motsatt riktning. Den goda advokatseiden kräver att advokaterna tar tillbörlig hänsyn till det allmänna intresset av en god rättskipning och ett av rättskaffenshet och hederlighet präglat rättsliv i övrigt. Kravet på iakttagande av god advokatsed leder därför — liksom lagen själv — till avsevärda begränsningar i handlingsfriheten vid tillvaratagandet av klientens intressen.

I NRGAs § 1 sägs en advokats uppgift vara att "fremme rett og hindre urett". Formuleringen är helt visst på sitt sätt tilltalande, men jag skulle för min del vilja uttrycka saken något annorlunda. En advokats

³⁸ Bredal s. 243.

uppgift är att tillvarataga klientens intressen, men han får därvid inte handla i strid med vad lag eller god advokatsed bjuder. Och god advokatsed bjuder honom att handla enligt rättrådighetens, hederlighetens och anständighetens krav, utan att man fördenskull behöver beteckna honom såsom ett "organ" i rättens eller rättfärdighetens "tjänst". Såsom jag ser saken är advokaten klientens hjälpare men med skyldighet att respektera rättrådighetens och hederlighetens krav. Denna uppfattning behöver i och för sig inte leda till att man ställer fordringarna på *god* advokatsed lägre än om man betecknar advokaten såsom ett organ i rättfärdighetens tjänst.³⁹

Skillnaden i uppfattning kan emellertid i vissa situationer få praktisk betydelse, vilket må belysas med ett exempel. En advokat, som för en klients talan i en rättegång, upptäcker att klienten sökt vilseleda motparten och rätten med ett falskt bevis. Om advokaten nu är ett rättsskipningens organ eller ett organ i rättens eller rättfärdighetens tjänst, måste det väl vara hans solklara plikt att upplysa motparten och rätten härom, så att rättvisan och rättfärdigheten skall segra. Den konsekvensen har man också på sina håll tagit (så t. ex. i ARGA 1969, DR 7—102). I vårt land ser man helt säkert annorlunda på denna situation. Den hänsyn som advokaten är skyldig att visa gentemot motparten och mot rättsskipningen som sådan gör det till en plikt för honom att söka förmå klienten att rätta till saken och, om klienten vägrar, att avsäga sig saken, men lojalitetsplikten mot klienten förbjuder honom att uppträda som angivare eller anmälare mot denne.

En i hela den demokratiska världen vedertagen och för gestaltningen av reglerna om god advokatsed grundläggande princip är att advokaten skall stå fri och självständig, fri gentemot domstolar och myndigheter, fri gentemot klienterna och fri gentemot varje intresse, som kan tänkas inkräkta på hans möjligheter att handla så som plikten — bl. a. plikten att iakttaga god advokatsed — bjuder honom. Litteraturen innehåller otaliga uttalanden härom. Kravet på att advokaten skall stå fri och självständig har ibland motiverats med att han är "ett rättens organ" eller "ett organ i rättfärdighetens tjänst". Denna motivering är onödigt. Även om advokatens främsta uppgift är att tillvarataga klientens intressen, är det av vikt att han står fri och oberoende. Att han står fri gentemot det allmänna är nödvändigt bl. a. just för att han skall kunna tillvarataga klientens intressen även mot det allmänna. Att han står fri gentemot andra intressen är en självklar förutsättning för att han skall kunna fullgöra sin plikt mot klienten. Och att han står fri även gent-

³⁹ I 1972 års förslag till ändringar i NRGÄ har den citerade bestämmelsen fått utgå såsom alltför "bombastisk".

emot klienten är nödvändigt, inte bara därför att han annars lätt kan komma att överskrida de gränser som lag och god advokatsed utstakar för hans handlingsfrihet, utan också därför att han skall kunna ge klienten de råd som han anser vara de för klienten bästa, inte de råd som klienten kanske helst vill höra.⁴⁰

I Västtyskland har Bundesrechtsanwaltskammer fastslagit att det är en yrkesplikt för advokaten att bevara sin frihet och självständighet. I TRGA § 30 (1) stadgas sålunda: "Der Rechtsanwalt darf keine Bindungen eingehen, die seine berufliche Unabhängigkeit gefährden könnten." I ARGA 1969 lyder Canon 5: "A Lawyer should Exercise Independent Professional Judgment on Behalf of a Client", en regel som därefter närmare belyses i "Ethical Considerations" under Canon 5. I IRGA har under punkt 3 intagits följande bestämmelse: "A lawyer shall preserve independence in the discharge of his professional duty".

Grundsatsen att advokaten skall stå fri och oberoende har också på visst sätt kommit till uttryck i NRG, där i § 1 bl. a. stadgas att advokat skall tillvarata sin klients intresse utan "utenforliggende hensyn" och att han icke bör "identifisere seg" med sin klient. Härigenom har advokatens självständiga ställning i förhållande till klienten markerats.⁴¹

För gestaltningen av reglerna om god advokatsed är det alltså en principiellt utomordentligt viktig utgångspunkt att advokaten skall ha en fri, självständig och oberoende ställning. På denna princip bygger ett flertal regler, som kommer att behandlas i detta arbete.

Man kan ställa frågan: Vilka är nu de intressen som skall tillgodoses genom reglerna om god advokatsed? *Hellmuth Dix* har — med avseende å förhållandena i Tyskland medan 1878 års Rechtsanwaltsordnung gällde — förklarat att reglerna skapats "till skydd av de idéer och intressen, som advokaten måste tjäna i sitt yrke" samt att dessa framför allt är följande intressen: 1) rättskipningen, 2) ståndet (advokatståndet), 3) klienten, 4) den enskilda kollegan.⁴² *Axel H. Pedersen* har först nämnt rätten och rättskipningen, därefter klienten och slutligen kollegerna och advokatståndet.⁴³

Ingen tvekan kan råda om att de personer som 1887 bildade Sveriges advokatsamfund såg som samfundets främsta uppgift att höja advokatkårens anseende och att denna målsättning präglade de krav som sam-

⁴⁰ Om vikten av frihet och oberoende se bl. a. *Forssner* i Nordiska Juriststämman 1926 s. 159—162, *Vinge* s. 13—17, *Bomgren* i TSA 1950 s. 273 ff., *Stang Lund* s. 42—44, *Bødtker*, God sakførerskikk s. 10—11, *Lindh* i TSA 1962 s. 250—251 samt *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 115 ff. och s. 191—210.

⁴¹ Se *Heiberg* i NAB 1969 s. 4.

⁴² *Dix* i SAF 1928 s. 74.

⁴³ *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 51—53.

fundet ställde på sina ledamöter. I ett föredrag, som *Tom Forssner* vid samfundets årsmöte 1929 höll om "Mål och medel för advokatsamfundets disciplinära verksamhet",⁴⁴ underströk han starkt att disciplinförfarandets uppgift var att värna om samfundets och advokat kårens anseende, och han anförde detta som skäl till att disciplinförfarandet inte kunde inskränkas till yrkesverksamheten utan även måste sträcka sig in på privatlivets område.⁴⁵ Dessa uttalanden föranledde *Elie Löfgren* att framhålla *allmänhetens* intresse, liksom också den enskilde advokatens berättigade krav på rättssäkerhet.⁴⁶

I och för sig behöver inte någon motsättning föreligga mellan å ena sidan advokat kårens intresse att vidmakthålla och stärka kårens anseende och å andra sidan rättskipningens och allmänhetens intressen. Även om man vid uppställandet av krav på advokaternas handlande i första Hand skulle ha kårens anseende för ögonen, gagnar man även de andra intressena, om det handlande man kräver är till nytta för dessa. Man kan t. o. m. säga att advokaterna bäst främjar kårens anseende genom att sörja för att alla intressen, som här är värda beaktande, blir tillgodosedda på rätt sätt.

I det föregående har framhållits att advokatens förnämsta uppgift är att efter bästa förmåga tillvarata klientens intressen. En primär uppgift för reglerna om god advokatsed är därför att skapa så starka garantier som möjligt för att advokaterna behörigen fullgör denna sin främsta skyldighet. Det intresse som reglerna om god advokatsed i första hand skall tillgodose är alltså klienternas intresse. Det är klienternas bästa som skall vara ledstjärnan. Klienterna är de samhällsmedlemmar som i främsta rummet har anspråk på att advokaten skall iakttaga god advokatsed. Emellertid kräver, såsom också förut framhållits, hänsynen till samhällsintresset och rättskipningen samt hänsynen till motparten m. fl. att en advokat inte kan få begagna vilka medel som helst för att främja klientens intressen. Reglerna om god advokatsed har därför, i andra hand, den viktiga uppgiften att närmare ange de begränsningar i advokatens handlingsfrihet som måste gälla med hänsyn till andra intressen än klientens. I tredje hand har reglerna att också tillgodose advokaternas eget intresse av att aktningen och förtroendet för kåren upprätthålles och att rimliga krav på kollegialitet och tillmötesgående kolleger emellan respekteras. Det säger sig självt att reglerna i sistnämnda hänseende inte får ges ett sådant innehåll att de obehörigen inkräktar på klienternas intresse eller de övriga intressen som måste beaktas.

Ser man på de normer för god advokatsed som i olika länder tilläm-

⁴⁴ SAF 1929 s. 28—44.

⁴⁵ SAF 1929 s. 38.

⁴⁶ SAF 1929 s. 49—50.

pats i praxis eller intagits i skrivna regler, måste helhetsomdömet bli, att de i hög grad tillgodoser de syften som regler om god advokatsed enligt det ovan sagda bör ha. Grundtemat är överallt en utomordentlig omsorg om klientens intressen, men även motstående intressen har regelmässigt vederbörligen beaktats, även om själva intresseavvägningen kan variera något beroende på förhållandena i varje särskilt land.

Håller man sig endast till de skrivna reglerna, kan man visserligen konstatera att de i en del länder i till synes anmärkningsvärt hög grad uppehåller sig vid vissa delar av problemkomplexet och lämnar andra delar obehandlade eller endast behandlade i största korthet, men man måste då komma ihåg att de skrivna reglerna inte någonstans är avsedda att vara uttömmande. Att vissa delar utelämnats eller endast knapphändigt behandlats betyder inte att man inte har några regler på det området utan endast att man inte ansett dem lämpade för kodifiering i skrift.

Jämför man exempelvis DRGA, NRGÄ och SRGA, finner man att både NRGÄ och framförallt DRGA har väsentligt utförligare regler om förhållandet till kollegerna än vad som är fallet i SRGA. Medan SRGA har ett utförligt avsnitt om förhållandet till klienten och ett relativt utförligt avsnitt om förhållandet till motparten, innehåller DRGA ganska korta avsnitt härom, medan NRGÄ har ett tämligen långt avsnitt om förhållandet till klienten men inte något särskilt avsnitt om förhållandet till motparten. NRGÄ och SRGA har särskilda avsnitt om förhållandet till domstol, medan DRGA inte innehåller något avsnitt härom. Att uppfatta alla dessa skiljaktigheter såsom tecken på olikheter i den materiella rättsåskådningen vore med all säkerhet oriktigt. Går man till de i advokattidskrifterna redovisade avgörandena i disciplinfrågor, blir bilden en annan. Den olika avfattningen av de skrivna reglerna har uppenbarligen i mycket hög grad — om också inte helt — sin grund i divergerande meningar om lämpligheten av att inom vissa områden kodifiera reglerna i skrivna bestämmelser.

5 KAP. SYSTEMATIKEN

Det torde vara en hopplös uppgift att försöka systematisera det omfattande materialet på ett sätt, mot vilket inga befogade invändningar kan riktas. Som *Axel H. Pedersen* påpekat förhåller det sig så, att "synspunkter og relationer ofte krydser hinanden".¹ Nästan varje författare på området begagnar sin egen systematik, olik alla andras. Axel H. Pe-

¹ *Axel H. Pedersen*, Advokatgeringen I s. 51.

densen har framhållit Önskvärheten av en enhetlig systematik² men förmodligen är detta att hänföra till de s. k. fromma önskningarna.

Det har syns mig önskvärt att i detta arbete inte i alltför hög grad avvika från den i TSA:s samlingsregister begagnade systematiken, ehuru befogad kritik i vissa avseenden säkerligen kan riktas mot densamma.

Efter den inledande allmänna delen skall således till en avdelning sammanföras reglerna om vad som kan sägas avse advokatrörelsens *organisation*, härunder kontorsorganisationen och rörelsens bedrivande i allmänhet, bokföring, klientmedelsförvaltning, skyldighet att besvara skrivelser, ackvition och reklam, förhållandet till kompanjoner och biträden samt förhållandet till vissa andra yrkesutövare.

Att man genom att sammanföra allt detta till en avdelning får med åtskilligt, som lika väl skulle kunna hänföras under en annan avdelning, är obestriddigt. Visserligen kommer avdelningen att inrymma mycket, som inte kan sägas avse advokatens förhållande till vare sig klienten, motparten, domstolen eller kollegerna, men stora delar kommer att avse aktiviteter av betydelse i dessa förhållanden.

Gemensamt för de frågor som sammanföres under denna avdelning är emellertid att de åsyftade aktiviteterna utgör inslag i den s. a. s. fortlöpande skötseln av en advokatbyrå, i advokatverksamhetens organiserande och administrerande. Skyldigheten att besvara skrivelser åvilar i princip advokaten oavsett vem som är skrivelsens avsändare, även om bedömningen av en uraktlåtenhet att svara kan bli olika beroende bl. a. på vem avsändaren är. I fråga om klientmedelsförvaltningen kan det visserligen sägas att advokatens plikter åvilar honom i förhållande till varje enskild klient, men om advokaten gör sig skyldig till en oegentlighet i denna förvaltning, kan det närmast vara en slump mot vilken klient oegentligheten blivit begången, och ibland kan det vara vanskligt att avgöra i vad mån förlusten drabbar den ena eller andra klienten (jfr lagen om redovisningsmedel och dess tillämpning på gemensamma bankräkningar för klientmedel). Det synes därför försvarligt att i viss mån betrakta advokatens plikt att förvalta klientmedel på behörigt sätt som en plikt mot klientelet såsom ett kollektiv och att behandla hithörande spörsmål i samband med övriga frågor rörande advokatrörelsens organisation.

Efter avdelningen om advokatrörelsens organisation följer en avdelning om *avböjande av uppdrag*. Det synes riktigt att behandla dithörande frågor under en särskild avdelning, eftersom något klientförhållande inte uppstår om ett erbjudet uppdrag avböjes. Till denna avdelning hör där-

² Ib. s. 50 och 58.

emot inte de spörsmål som är förknippade med frågan om advokats rätt — eller i vissa fall skyldighet — att frånträda ett redan mottaget uppdrag. Då föreligger ett klientförhållande, och frågan hör naturligt hemma i den avdelning som behandlar förhållandet till klienten. Oundvikligt är att vissa spörsmål, som kan sägas närmast avse advokatens förhållande till exempelvis motparten eller domstolen, blir föremål för behandling i avdelningen om avböjande av uppdrag, ty när plikt att avböja ett erbjudet uppdrag föreligger, beror detta ofta på den skyldighet en advokat har att ta hänsyn till andra intressen än intresset hos den person som vill anlita honom.

Närmast följer så en avdelning om *förhållandet till klienten*. Till allra största delen rör det sig här om frågor, som har betydelse endast för klienten och advokaten, men det kan inte undvikas att man också i viss utsträckning kommer in på spörsmål sammanhängande med advokatens plikt att beakta även andra intressen än klientens. De komplikationer och svårigheter som uppstår i praktiken är ofta en direkt följd av att olika intressen kolliderar med varandra.

Motsvarande kan sägas om nästföljande avdelning, *förhållandet till motparten*. De problem som därvid uppkommer berör praktiskt taget alltid även förhållandet till klienten, men det synes ändamålsenligt att i en särskild avdelning behandla de begränsningar av en advokats handlingsfrihet vid tillvaratagandet av klientens intressen som följer av hans skyldighet att ta vissa hänsyn även till motparten.

Att frågor om *förhållandet till tredje man* tas upp till behandling i en särskild avdelning torde knappast tarva närmare motivering. Även här kommer man emellertid delvis in på spörsmål, som också berör andra förhållanden, bl. a. förhållandet till klienten.

För de därpå följande två avdelningarna har i framställningen bibehållits de i samlingsregistren till TSA begagnade rubrikerna *Förhållandet till domstol* resp. *Förhållandet till andra myndigheter*. Det kan ifrågasättas om denna rubricering är helt lyckad. De frågor som diskuteras gäller väl ibland advokatens uppträdande mot de fysiska personer som utövar domar- eller ämbetsmannafunktionerna, men de väsentliga spörsmålen gäller snarare förhållandet till rättskipningen som sådan och förhållandet till samhällsintresset i övrigt. Frågan har emellertid bedömts så, att registerrubrikerna utan nämnvärd olägenhet kan användas. Det ligger i öppen dag att de problem som behandlas i dessa två avdelningar i allra högsta grad också rör advokatens förhållande till klienten. Ej sällan ligger problemet just däri att klientens intresse drar åt ett håll, hänsynen till rättskipningen och samhällsintresset åt ett annat.

I TSA:s samlingsregister förekommer såsom en särskild avdelning

förhållandet till pressen. Detta bryter i viss mån systematiken. Det finns i förhållandet till massmedia knappast någon fråga, som inte också är relevant i de olika förhållandena som behandlas i andra avdelningar. I denna framställning behandlas hithörande spörsmål därför inte i en särskild avdelning utan i de avdelningar, till vilka de närmast hänför sig.

Förhållandet till kollegerna motiverar uppenbarligen en särskild avdelning, även om de behandlade frågorna i stor utsträckning berör jämväl andra förhållanden, främst förhållandet till klienten. Ofta är det just intressekollisionerna som skapar problemen.

I TSA:s samlingsregister finns en särskild avdelning avseende *förhållanden utom advokatverksamheten*. Då plikten att iakttaga god advokatsed i Sverige endast hänför sig till advokatverksamheten, har någon sådan avdelning inte upptagits i detta arbete.

Den sista avdelningen, *förhållandet till advokatsamfundet*, är väl närmast självklar, då däri belyses spörsmål sammanhängande med det sanktionssystem som rättegångsbalken skapat för den goda advokatse- dens upprätthållande.